

875

203.7
v-15

189b

Ի 247

Ի 247

ՀԱՅՈՑ ԱԶԳԱՅԻՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

ԿՈՎԿԱՍԱՅԻՍՏԱՆԻՑԱԿԱՆ—ՄԱՐԴԱՐԱՆԱԿԱՆ

ԴՐԱՂԱՐԱՆ

Նուէր օր. Մարիամ Արամեանից՝ ի յիշա-
սակ իւր հօր՝ բժ. Միսաք Արամեանի:

$$\begin{array}{r} 200 \\ 339-200 \\ \hline 2037 \\ 4-15 \end{array}$$
 ՊԱՐԶ ՔԱՐՈՉՆԵՐ 2/1. 1896
 4038

(ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ)

1004 / 19261 / 17015-88

Գ Ր Ծ Ց
 ԷՄՄԱՆՈՒԷԼ-ՔԱՆ՝ ՆԱԶԱՐԵԱՆՑ

— (ԵՐԿՐՈՐԻ ԳՐ-ԲՈՅԿ) —

ՏՊԱԳՐԵԱՆ, ԾԱԽԻԻՔ ՄԱՆՈՒԿ ԱՂԱՅԻ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆՑ
 ՏԵՐԻՄ ՕՂԼՈՒԵԱՆՑ, ԱՐՄԱԻՐՅԻ

120 01

Տպարան Մայր Աթոռոյ ս. Էջմիածնի
 1896

ՀՐԱՄԱՆԱԽ

Տ. Տ. ՄԿՐՏԶԻ Ա.

ՎԵՀԱՓԱՌ ԵՒ ՍՐԲԱԶՆԱԳՈՅՆ ԿԱԹՈՒՂԻԿՈՍԻ

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

Եւ զու քարոզեա՛ն զքանն, հա՛ս ի վերայ ժամու եւ
տարածամու. յանդիմանեա՛ն, սաստեա, մխիթարեա՛ն ա-
մենայն երկայնմտութեամբ եւ վարդապետութեամբ:

Առ. Տիմոթ. Երկր. Դ. 2:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

- Ա. Զամենայն ինչ, զոր եւ ինդրիցէք յաղօթս
հաւատովք՝ առնուցուք:
- Բ. Եւ պահեալ զքառասուն տիւ եւ զքառասուն
զիշեր՝ ապա քաղցեալ:
- Գ. Ապաշխարեցէք, եւ հաւատացէք յԱւետա-
րանն:
- Դ. Եթէ խոստովան լինիցիմք զմեղս մեր, հա-
ւատարիմ է նա եւ արդար առ ի թողուլ մեզ
զմեղս մեր:
- Ե. Որ ուտէ զմարմին իմ եւ ըմպէ զարիւն իմ՝
յիս ընակեացի եւ ես ի նմա:

ԱՌ ԸՆԹԵՐՑՈՂՍ.

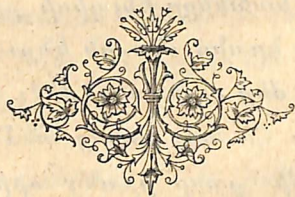
Սիրելի ընթերցող

Երբ և իցէ մտքովդ անց ես կացրել թէ՛
մեր պապերը, մեր նախնիքը ինչպիսի բրիստոնեաներ են
եղել, և մենք, որ նրանց մրուրն ենք, ինչպիսին ենք:
Նմանութիւն կա՞ մեր ու նրանց մէջ: Նրանք հաւատի
պաշտպանութեան համար իրանց անձն են զոհ բերել,
եկեղեցու ամէն մի քարը իրանց արիւնով շաղախել.
մենք հաւատի մասին չենք էլ մոռնում: Նրանք ոչ մի
որ առանց եկեղեցու չեն դիմացել, մենք ամիսներով էլ
եկեղեցու երես չենք տեսնում: Նրանք, ինչ որ եկեղե-
ցում կարգացում ու երգում է, նրա մեծ մասը ան-
գիր են գիտացել, մենք «Հայր մերն» էլ հաղիւ գիտենք:
Նրանք ինչ արել են՝ հոգով, սրտով ու մտքով են արել,
մենք ինչ անում ենք, ձեռի համար, ուրիշներին երեւալու

և փառաւորելու համար ենք անում: Մի խօսքով՝ նրանք
գործքով են եղել քրիստոնեայ՝ մենք՝ լոկ անունով:

Մեզանում հազարից մէկը չգիտէ թէ՝ ինչ է ա-
ղօթք, ինչ է պահք, ապաշխարութիւն, խոստովանու-
թիւն, հաղորդութիւն, և ի՞նչպէս պէտք է կատարենք:
Հազարից մէկը չգիտէ թէ՝ ինչպէս պէտք է ապրենք՝
լա՛ւ մեռնելու համար, ինչպէս պէտք է մեռնենք՝ յա-
ւիտեան ապրելու համար: Այս պատճառով այս անգամ
ես խօսելու եմ՝ քեզ հետ ահա այդ բաների մասին, յու-
սալով որ քեզ համար սխալը ուղղուի, մութը պարզուի:

Բ Ա Ն Ա.

Զամենայն ինչ, զոր եւ ինտրիցէք յաղօթս հաա-
տովք՝ առնուցուք:

Մատթ. ԽԱ. 22.

Ի՞նչ է նշանակում՝ ԱՂՕԹՔ անել:

Իր ստեղծուածը հոգով, սրտով ու
մտքով կապուում է իր Ստեղծո-
ղի հետ, ժամանակաւորը յա-
ւիտեանականի հետ, մահկանա-
ցուն անմահի հետ, - զրան ա-
նում ենք աղօթք անել:

Բայց՝ միայն մարդս չէ՝ որ
աղօթում է. բոլոր արարածները՝ թէ՛ բանական, թէ՛ ան-
բան, թէ՛ շնչաւոր, թէ՛ անշունչ — աղօթում են Աստու-
ծուն: Երբ առաւօտեան արշալուսին ծաերը ճռու-
ղում են, կովերը բառաչում, ոչխարները մայում, ծառն
իր սօսաւիւնով, ծաղիկը գլուխը վեր տնկելով, ծովն իր

Ժփալով, հողմն իր շնչով — ամենքը միասին մի ընդ հա-
նուր աղօթք է, որ վեր են բարձրացնում՝ գէպի Ամե-
նակալի գահը: Երկինք, գետինք, ծով ու ցամաք — ղգաց-
մունք ու լեզու դարձած՝ իր Ստեղծողին է ուղղում իր
առաջին հայեացքը, իր առաջին խօսքը: Իսկ բանական
մարդը՝ այդ բոլորի մէջ իր Արարչի մօտը՝ տեսնելով, իր
մէջ նրա շունչը ղգալով, նորոգում է նրա հետ իր մըշ-
տական կապը, բաց անելով նրա առաջ իր սիրտը: Ահա
այն Ժամանակ, սուրբ Ոսկեբերան հայրապետի ասածի
պէս՝ բարձրանում է աղօթքը, և իջնում է Աստուծոյ
ողորմութիւնը:

Վշտերի ու հոգսերի մէջ աչք բաց արած մարդուն
այնքան այլոց մխիթարանքը չէ՝ օգնում, ինչքան այն,
որ նա իր սիրտը բաց է անում ուրիշի մօտ, իր վշտերն
ու ցաւերն է պատմում: Միթէ միւսնոյն չէ՞ պատա-
հում մարդուս, երբ աղօթք է անում, երբ իր անզօրու-
թիւնն ու ոչնչութիւնը գնում է իր Ստեղծողի առաջը:
Երբ գու աղօթում ես, այն սուրբ բողբոսներին, երբ քեզ
շրջապատող աշխարհը մոռացած՝ ծխում ես քո սրտի
բուրվառը գէպի նրան, որի առաջ գու հող ես և մո-
խիր, մի ներքին փոփոխութիւն չե՞ս զգում մէջդ, սիր-
տըդ չե՞ թեթեւանում անձդ չե՞ հանգստանում վըշ-
տերիդ դառնութիւնը չե՞ մեղմանում: Երբ անասունը
ցաւագարում է, երբ քաղցում է, չե՞ մոռնում: Նրա մըշ-
տունչը իր աղօթքն է առ Աստուած: Երբեմն անգաս-
տանների կողմը՝ արտերը փչացնող քամիներ են փչում,
որից նրանք իսկոյն թառամում գետին են խոնարհում:

բայց յետոյ մի ամպի կտոր է գալիս, կաթիլներ է ցո-
ղում՝ վրաները և նրանց թմրած գլխները կրկին վեր է
բարձրացնում: Մեր հոգին էլ ունի իրան թառամեցնող,
չորացնող քամիները, որոնք ամէն կողմից և ամէն ուղ-
ղութեամբ փչում են վրան: Աստուծուց հեռացած լի-
նելու մեղքերն են, որ չորացնում են նրան, անձրեւ է
հարկաւոր նրան՝ կրկին զուարթանալու համար: — Եւ հո-
գու տապը զովացնող այդ անձրեւը՝ աղօթքն է: Ամէն
ստեղծուած կախումն ունի, կեանք ունի յոյս ունի իւր
ստեղծողից. այս պատճառով աղօթքը բուն ունի գրած
ամէն մարդու հոգու խորքում, ամէն տեղ և ամէն Ժա-
մանակ: Վայրենին մարդուն անգամ, որ իր սրտի ուղա-
ծը խօսքով յայտնելու համար լեզու չունի, աղօթքը
վշտերի միջոցին ստիպում է իր անմիտ երեսը գէպի
երկինք ուղղել, և անհաւատ հօրը ստիպում է ծունր
խոնարհիլ իր որդւս մահուան անկողնի մօտ:

Աղօթքը Աստուծոյ բարկութիւնը իջեցնում է, մե-
ղաւորին հետը հաշտեցնում, սրտի ախտերն ու կեղ-
տերը լուանում է, վտանգներից ազատում: Աղօթքը մի
ոսկէ շղթայ է, որով Աստուած մօտենում է մարդուս
նեղութեան Ժամանակ: Ի՞նչպէս ազատուեց Յօնան Ժար-
գալէն կիտի փորից, — ձեռք ձգելով աղօթքի շղթան:
Ի՞նչպէս ազատուեցին Եսէ+ Ժանի+ Բաբելոնի հնոցից,
— բռնելով աղօթքի շղթան: Ի՞նչպէս ասապիլ խաչի
վրայից դրախտը մտաւ, — ձեռք ձգելով աղօթքի շղթան:
Ի՞նչպէս փշրուեցին բանտում Պօղոս ասապիլի երկաթի
շղթաները, — ապաւինելով աղօթքի ոսկէ շղթային:

Բայց պէտք է մեր ս. հայրապետներին՝ ականջ դնել թէ՛ ինչպէս են գոլում աղօթքը, ինչ ոյժ ու զօրութիւն են տեսնում նրա մէջ: Մէկն ասում է՝ Աղօթքն է հաւատի հիմքը, Աստուածութեան սանդուղք՝ հրեշտակաց բարեկամ: Միւսը ձայն է տալիս՝ Աղօթքն է թշնամու խարազան, մեղաւորի ապաստարան, Աստուծոյ պատարագ: Երրորդը թէ՛ Աղօթքն է ուղևորի վահան, աշխատեալի հանգիստ, անքոյթ նաւահանգիստ:

*
* *

Աղօթելուց առաջ պէտք է հարկաւոր պարտաւորութիւնը տեսնել: «Երբ աղօթելիս լինես, ասում է Յիսուս, մոռի սենեակդ, փակիր դռներդ և խնդրուածքդ փոխի Հօրդ առաջը»: Չպէտք է կարծել թէ՛ դրանով ուզում է ասել որ իբր ամէն մարդ աղօթելիս պէտք է անպատճառ մտնի իր տունը: Այլ ուզում է ասել՝ կրտսրի քո յարաբերութիւնը քեզ շրջապատող ամէն բանի հետ, ամիսփոխի ինքդ քո մէջ, ուշք ու միտքդ լաւ ժողովիր, որ խնդրելիքդ ուղղակի առ Աստուած ուղղես: Բոլոր զգայարանքներիդ դռները փակիր աշխարհային ունայն մտքերի, ձայների ու տեսարանների դէմ, և ապա սկսիր քո խօսքի թելը: Իսկ եթէ ինքդ չոգածես եկեղեցում, բայց հոգիդ դուրսն է, եթէ շրթունքըդ աղօթքի խօսքերն է մրմնջում, իսկ միտքդ ուրիշ բաների վրայ է, դու ճշմարիտ աղօթող չես: Եթէ հոգիդ չէ՛ աղօթում, եթէ սիրտդ չէ՛ արտասուում, ինչ-

քան էլ ծունր դնես, երկրպագես, արցունք թափես — անօգուտ է:

Աղօթելու պատրաստութիւնը հասկանալուց յետոյ՝ Յիսուս ուղղակի աղօթելու կերպի մասին է խօսում: «Երբ աղօթելիս լինես, ասում է, շաքար» մի լինիր»: Շատախօսութիւնը մարդու հետ՝ ըստ ինքեան ձանձրալի է, մանաւանդ Աստուծոյ հետ: Իսկ աղօթողի համար՝ մինչ անգամ վնասակար, որովհետեւ նա շատ խօսքեր ասելիս՝ չկարողանալով բոլոր ուշքը մի բանի վրայ պահել, դառնում է մի խօսուն մեքենայ: Եթէ շատախօսութեան միտքն այն է, որ խնդիրը լաւ հասկացուի, չատ աւելորդ է, որովհետեւ Աստուծուն լաւ էն յայտնի մեր պէտքերը՝ «առաւել քան զոր խնդրեմք և իմանամք»: Թող, ասում է Յիսուս, հեթանոսները, կռապաշտները այդպէս աղօթեն իրանց աստուածներին: Նրանք կարծում են թէ՛ շատ խօսքեր ասելով, շատախօսելով միայն կարող են մի բան հասկացնել իրանց քարի, երկաթի, ոսկու և արծաթի աստուածներին, որոնք աչք ունեն՝ չեն տեսնում, ականջ ունեն՝ չեն լսում, և ոչինչ չէ՛ մտնում իրանց գլխում: Իսկ դու գործ ունես «աստուածների Աստուծոյ» հետ, որ քո խնդրելուց էլ առաջ գիտի՝ ինչ է հարկաւոր քեզ:

Շատախօսութիւնն էլ երկու տեսակ է: Առաջին՝ երբ մարդս Աստուծուն աղօթելիս «վաբեցն» է նրան թէ՛ ինչ է հարկաւոր իրան, ինչ չէ հարկաւոր: «Տէր Աստուած, ասում է, չեմ ուզում քեզնից հարստութիւն, գանձ ու մեծութիւն, տոբ ինձ առողջութիւն, և բա-

ւական է: Մի և նոյն է թէ կաւը ասէր բրուտին՝ «ինձ-
նից կ'արաս շինիր» ոչ թէ կճուճ:

Եւ այսպէս՝ ինչ որ իր կարծիքով իրան հարկաւոր
է ու օգտակար, միայն այն է խնդրում չմտածելով թէ
ինչքան անմիտ է իր խնդիրը և ինչքան անսահման Աս-
տուծոյ իմաստութիւնը, որ իրանից լաւ գիտէ իր օգու-
տըն ու վնասը: Քիչ չէ պատահել, որ երբ մէկից մի բան
ենք խնդրել ու մերժուել է, մեր ուզածը չենք ստացել,
փոխանակ տրտմելու՝ ուրախացել ենք, որովհետեւ գործ-
քով համոզուել ենք որ եթէ կատարուէր մեր խնդիրը,
այս կամ այն կողմով պէտք է վնասուէինք: Եւ եթէ նա,
որից կախուած էինք համարում մեր վիճակի բարելա-
ւութիւնը, մեզ չկարեկցելով մերժեց, բայց գոհ մնա-
ցինք: Ինչքան աւելի գոհ պէտք է լինենք մեր ստեղ-
ծողից, որ մերժում է, մեր բարին ցանկանալով: Այո՛,
Աստուծոյ մի առանձին բարերարութիւնն է, որ շատ
շատ անգամ մեր խնդրուածը չէ՝ տալիս մեզ:

Երկրորդ՝ երբ աղօթողը վճռել է ունենալ մի բան,
և անպարտաւորութեամբ ուզում է «պահալ»: Այդ ժամանակ նա,
ինչպէս մի փաստաբան, աշխատում է համոզել Աստու-
ծուն որ անպատճառ տայ իրան, էլ չմտածելով թէ Աս-
տուած էլ կ'ամենում է տալ թէ ոչ: «Տէր Աստուած,
ասում է, օրը երկու անգամ ժամ գալով յոգնեցի, շատ
ծունր դնելով ծնկներս մաշուեց, շատ արտասուելով
աչքս կուրացաւ, երբ պէտք է հասցնես ինձ քո օգ-
նութիւնը, ես արգէն հողի հետ հաւասարուեցի»: Այս-
պիսի խնդրուածքով Աստուծուն գիմելը՝ անմոռութիւ-

նից էլ աւելի է. որովհետեւ գրանով խնդրողը մտնում
է Աստուծոյ իրաւունքների մէջ:

Մեր խնդրելիքը պէտք է լինի Աստուծոյ հա-
ճախան: Մենք ոչ թէ պէտք է ասենք՝ Աստուած, ինձ
այս տուր, այն տուր՝ այլ՝ Դու լաւ գիտես՝ ինչ է հար-
կաւոր ինձ, ինչն օգտակար, տուր ինձ այն, ինչ որ հա-
ճելի է քեզ, այնքան տուր, ինչքան կ'ամենում ես, այն
ժամանակ տուր, երբ կ'ամենաս: Եթէ Յիսուս՝ չար-
չարանքի բաժակն իրանից հեռացնելու համար աւե-
լացնում էր: Բայց ոչ ինչպէս ես եմ կ'ամենում, այլ՝
ինչպէս դու — մենք, տարակուսած մարդիկս, մեր ու-
զածը պէտք է խնդրենք: Իսկ սուրբերից մէկը ասում էր:
Ես աւելի կը ցանկանամ մի շնչին որդ լինել Աստուծոյ
կամքով, քան թէ մի սերովբէ, իմ կամքով:

*
* *

Մենք Աստուծուն պէտք է խնդրենք ոչ թէ շա-
տախօսութեամբ, այլ՝ պնդելով: «Ես ասեմ, ինչպէս մի մո-
րացիկ, որ՝ թէպէտ վրան ուշք դարձնող չկայ, սակայն
երեսը պնդացնում է և ձանձրացնելու չափ խնդրում:
Մենք, երբ մեզ նեղացնում են, խնդրելով զայրանում
ենք. բայց Աստուած այն ժամանակն է զայրանում, երբ
Նրան շատ չենք խնդրում: Յիսուս գրա համար մի գե-
ղեցիկ օրինակ է բերում:

«Կարող է լինել, ասում է, ձեր մէջ մէկ այնպի-
սի մարդ, որի դրացին կէս գիշերին գնայ մօտը և ա-

սի Սիրելիս, բարեկամս հեռաւոր տեղից եկել է, ոչ-ինչ չունիմ՝ ուտեցնելու. երեք հաց տուր, խնդրեմ, դնեմ առաջը, և նա պատասխան տայ՝ Այո կէս գիշերիս ի՞նչ հաց ուզելու ժամանակ է. դուռն փակ, երեսններս էլ անկողնումս քնոտած, խնդրեմ՝ հանգիստ թողնես ինձ. չեմ կարող վեր կենալ և ուղածդ տալ: Ճշմարիտ եմ ասում, աւելացնում է Յիսուս, եթէ դրացիութեան պատճառով չտայ, գոնէ այնպէս երեսը պընդացնելու համար՝ վեր կը կենայ և կը տայ նրան իւր ուղածը »:

Եւ ի՞նչ է այդ քո բերած նմանութիւնը, Տէր Յիսուս. Դու բնութեամբ անքո՞ւն. իսկ քո առակի դրացին անկողնում ձգուած. Դու խորայէլի անքուն պահապանը: Դու Յակոբի տան ոչխարների արթուն Հովիւը, իսկ սա՝ քնի տարած. միթէ Դու է՞լ ես քնում, անքուն բնութիւն:

Եթէ քնկոտը՝ խնդրողի պնդերեսութիւնից ուղածը տուեց, միթէ արթունը չի՞ տայ: Եւ որպէս զի մեզ հաստատի այդ մտքի մէջ և ձգտել տայ այդ միջոցով մեր խնդրածը ձեռք բերելու, Յիսուս մի երկրորդ օրինակ էլ է բերում: Այդ օրինակի մէջ՝ Աստուծոյ անհուն բարերարութեան մի փոքրիկ նմանութիւնը Նացոյց է տալիս ո՛չ թէ անկողնում ձգուած գրացու, այլ՝ դատաւորական աթոռի վրայ բազմած դատաւորի մէջ:

Մի դատաւոր կար, ասում է, մի քաղաքում: Ոչ Աստուծուց էր վախենում, ոչ մարդոց ամաչում: Նոյն քաղաքում մի խեղճ այրի կին էլ կար, որ ամէն օր գը-

նում էր դատարան և դատաստան էր խնդրում իր թշնամու դէմ: Բայց դատաւորը երկար ժամանակ աւանջէր դնում նրան, նրա հոգը չէր թէ՛ թշուառ այրիի հարուստ գրացին նրա բոլոր կայքը ջնջին պարտքի հաշուամը գրաւել էր, որբերի ձեռքից հացը խլել, միակ ապաւէն խրճիթն էլ ձեռք գցելու վրայ էր: Անտէր, անօգնական այրին, որի կուրծքը տնքում էր անվերջ հառաչանքներից, որ շատ անգամ էր ընկել պարտաւիրով ոտքերը և գթութիւն խնդրել, այժմ էլ լուսանալուն պէս՝ վազում էր դատարան, դատաւորի խիղճըն էր թափում: Բայց նրա խիղճը թմրած էր, և նա մնում էր քարացած և խուլ:

«Դատ արա թշնամուս դէմ» խօսքերը վերջապէս յոգնեցրին նրա լսելիքը, խայթեցին նրա խիղճը: Եւ մեր «անիրաւ դատաւորը» սկսեց խելքը գլուխը հաւաքել և այսպէս մտածել. «Թէ և ես Աստուծուց չեմ վախենում և մարդուց չեմ ամաչում, գոնէ այս պնդերես այրիից օձիքս թափ տալու համար՝ անեմ իր դատաստանը և ականջս հանգիստ պահեմ». «Մտածիր հիմա, ասում է Յիսուս, եթէ անիրաւ դատաւորը խընդրողի պնդերեսութիւնից յօժարում է վերջապէս կատարել նրա խնդիրը, հապա Աստուած չի՞ անցնի իր ծառաների, իր որդոց կողմը, որոնք «աղաղակում են առ Նա ի տուէ և ի գիշերի»:

Մի խօսքով՝ Աստուած կամենում է որ աղօթելով ձանձրացնենք իրան, խնդրենք մարացկանների պէս,

որոնք չեն դադարում ուզելուց, կրկնելուց, դուռը բաղխելուց, մինչև չեն ստանում:

* *

Աղօթելիս չպէտք է շարունակել խնդրել, ինչպէս Յակոբոս առաքեալն ասում է «խնդրում էք, բայց չէք ըստանում, որովհետև չարաչար էք խնդրում»: դէպի ուրիշները աններող գտնուելով էք խնդրում: Չարաչար խնդրողները կեղծաւոր, հպարտ, անողորմ մարդիկն են, որոնք իրանց աղօթքով աւելի բարկացնում են Աստուծուն, քան թէ քաղցրացնում: Չարաչար խնդրողները նրանք են, որոնք խցում են իրանց ականջները՝ ուրիշների խնդիրը չստանալու համար. և այդպիսիների մասին Աստուծոյ օրէնքների մէջ կարգում ենք պարզապէս, «Ո՛վ որ խցում է իր ականջը, որ չստանանկին, նա ինքըն էլ կ'ազդակի առ Աստուծո՛ւ, և չի լսի նրան»:

Երբ չարաչար աղօթողը ի՞ր համար է աղօթում, այնպէս աղաչանքով ու պաղատանքով է խօսում, այնպիսի համոզիչ լեզու է բանեցնում, որ կարողանայ հաւանելի անել Աստուծուն: «Աղաչում եմ ասում է, Տէ՛ր, ողորմի՛ր անարժանիս, քաղցր դատաւոր, բարերար և մարդասէր, մի՛ յիշիր իմ մեղքերը, անտես արա՛ իմ յանցանքները՝ եթէ արդարն ու մեղաւորը փնտռես, ո՛վ կարող է փրկուել»: Իսկ երբ նա, իր թշնամուց վերաւորուած՝ գնում աղօթքի է կանգնում, իր խնդրուածքը ուրիշ կողմն է շուր տալիս: «Տէ՛ր Աստուծո՛ւ, ասում

է՛, անաչառ դատաւոր ես, անիրաւութիւնը ատում ես, մի՛ ներիր իմ թշնամուս, թափիր նրա գլխին իմ քրտնալիւծեան կրակն ու կայծակը, արդար հատուցում արա՛:

Իսկ Աստուած ի՞նչ է պատասխանում: «Երբ քեզ լինեմ՝ դատելիս, ուզում ես որ քաղցր ու բարերար լինեմ, չյիշեմ քո մեղքերը. իսկ երբ քո թշնամուն լինեմ՝ դատելիս, ուզում ես որ արդար ու անաչառ լինեմ: Զէ՛ որ առաջ իբրև քաղցր դատաւորի էիր ազդակում, իբրև մարդասիրի էիր համոզում, իբրև անյիշաչարի ազդում, այս ի՞նչպէս փոխուեցիր: Բայց լաւ իմացիր, անկարելի է որ դու ինձնից բարիք ստանաս, իսկ թըշնամիդ՝ արդար հատուցում: որովհետև բարերարը դէպի ամենքն էլ բարերար է, և արդար դատաւորը դէպի ամենքն էլ անաչառ: Դեռ կարելի է, որ թշնամութեան հակառակ աղօթելիս՝ դատաւորիդ զայրացնես քո դէմ: Արդար դատաւորի աչքում երկուսդ էլ մէկ էք. նա երկուսիդ խնդիրն էլ հաւասարապէս է քննում:

Աղօթքը պէտք է լինի հաւատով: Մենք պէտք է խնդրենք հաւատով, հետևենք յուսալով, բաշխենք սիրով: Հաւատով, յուսով և սիրով արած աղօթքն երկնքի բանալին է, որ բաց է անում Աստուծոյ ողորմութեան դուռը, ինչպէս յուսադրելով ասում է Յիսուս. «Ամէն բան, ինչ որ աղօթքի մէջ խնդրէք հաւատով, կը ստանաք»: Աղօթքը թոյլ է, եթէ յենուած չէ հաւատի վրայ. անհաւատ, անյոյս, անսիրտ աղօթքը անմասն է անծուխ խնկան, չի կարող բարձրանալ առ Աստ

85-51071
17015-55
1926

ուած: Ինչպէս ծերութիւնից ուժասպառ եղած մարդը շուտ շուտ այժմով ընկնում է, եթէ գաւազանի վրայ չէ հաստատուած. այնպէս էլ աղօթքը չի կարող Աստուծուն մօտենալ և մնալ, եթէ հաւատով չէ ամրացած: Այն ամէն մարդ, որ Յիսուսից օգնութիւն էր խնդրում՝ հաւատ ցոյց տալով, հաւատ՝ որ նրա զգացմանց, նրա խօսքի, նրա աղաչելու կերպի մէջ էր երեւում, ստանում էր իր խնդրածը: Ամէն այդպէս խընրողի Յիսուս հասցնում էր իր օգնութիւնը, ասելով՝ Բարեհաւատոց քոց եղիցի քեզ:» այսինքն՝ քո հաւատը աւելի է շարժում իմ սիրտը, քան թէ քո խօսքը: Ահա դրա մի լաւ օրինակը:

Քանանացի հեթանոս կնոջ մէկը, դուրս գալով Իրանց սահմաններից, պատահում է այնտեղ Յիսուսին և աղաղակում, «Տէր, օգնիր ինձ, աղջիկս հիւանդ է, դեռուում է չարաչար, չկայ մէկը, որ բժշկի նրան, իմ ճարը դու ես, օգնիր»:

Բայց Յիսուս պատասխան չէ տալիս. Նա լուռ ու մոռնջ շարունակում է իր ճանապարհը: Կինը այժմ՝ բռնապետի առաջ է ընկնում, և փակում է նրա ճանապարհը, այնպէս որ Նա էլ չէ կարողանում առաջ գնալ: Նա տարածում է բազումները դէպի Տէրը, ցոյց է տալիս նրան իր արտասուալից աչքերը, իր վշտալի դէմքը, իր մայրական պատառոտած սիրտը, աշխատում է շարժել նրա սիրտը իր կտրուած, խզուած, երկչոտ ձայնով: Խեղճ կինը մի բան է միայն աղաղակում՝ «Տէր, օգնիր ինձ»: Ուզում է ասել՝ ես գիտեմ, որ իբրև հե-

թանոս կին, իրաւունք չունեմ՝ յոյս դնելու քո օգնութեան վրայ. գիտեմ որ դու եկել ես միայն քո աչքի լսի պէս սիրած Խորայէլ ժողովրդի համար. բայց, ինչ ուզում է՝ լինի, ում համար ուզում է՝ եկած լինես, ես չեմ թողնի քեզ:

Տէրը աւելի խիստ ու կծու կերպով է պատասխանում.

— Լաւ չէ որ երեխաների ձեռքից հացն առնենք, շներին տանք: Ես իմ ժողովրդի հացը օտարին չեմ կարող տալ. թող դեռ իմ ժողովուրդը կշտանայ, տեսնենք յետոյ ձեզ համար է՛լ մի բան կը մնայ:

Յիսուսի սիրտը, մարգացած Աստուծոյ սիրտը, անկասկած, աւելի է արիւնոտուում, քան այն թշուառ կնոջ սիրտը, որ լսում է՝ ինչպէս իր խնդիրը մերժուում է, ինչպէս իրան համեմատում են շների հետ. բայց և այնպէս «հովուասէր շունը» ձեռք չէ վեր առնում Հովուից, և ձայն է տալիս:

— Տէր, չէ՞ որ շներն էլ իրանց տիրոջ սեղանից ընկած փշրանքներով են կերակրում: Աշխարհս օգնութիւն է ստանում քեզից. միթէ միայն ե՞ս պէտք է սխալուեմ յոյսերիս մէջ. միթէ միայն ի՞նձ պէտք է արձակես դատարկաձեռն. միթէ դու ինձ համար ուրիշ բարիք չունես, քո՞ ամէն բարութիւնով լի սեղանից միթէ կտորների, փշրանքներ չե՞ն մնացել. ինչո՞ւ դուր կորչեն այն փշրանքները, որոնց կարօտ չեն քո «երեխաները»:

Յիսուս յաղթուում է, ոչ մի բառով չէ յանդիմա-

նում նրա թախանձանքը, ոչինչ խօսք չէ ասում նրա յամառութեան մասին. ընդհակառակը գովում է նրան և ակամայ ձայն տալիս.

— Ա՛յ կին, մեծ է քո հաւատը. թող լինի, ինչպէս ուզում ես:

Կինը գնում է տուն, և որդուն գտնում է բժըշկուած:

Աղօթքը պատահական չպէտք է լինի, նա մի ներքին, հոգեկան պահանջ պէտք է լինի: Աղօթքին և շուտ շուտ աղօթելուն պէտք է վարժեցնենք մեր սիրտը ու հոգին. աղօթքը մեր սովորական պարապմանց կարգը պէտք է անցնի, եթէ ոչ ամէն անգամ հոգեպէսնորոգուելու կարիք պէտք է զգանք, և ամէն անգամ նորից պէտք է սկսենք արդէն մի անգամ բռնած ճանապարհը: Կարելի է դու մտածես թէ՛ ինչպէս ժամանակ գտնեմ շուտ շուտ աղօթելու. եկեղեցին էլ հեռու է, օրը երկու անգամ ինչպէս գնամ:

«Օրը եօթն անգամ պէտք է օրհնեմ քո անունը, Տէ՛ր, ասում է Դաւիթը. սուրբ պարտքս պէտք է համարեմ օրը եօթն անգամ քեզանով զբաղուել, քեզ յիշել, ամէն տեղ քեզ եմ տեսնում, քեզ եմ գտնում: Թէ՛ երկնից բարձունքն եմ թեւակոխում, քեզ այնտեղ եմ տեսնում, թէ՛ երկրի անդունդն եմ խորասուզում, քեզ այնտեղ եմ գտնում»: Իսկ եթէ անթիւ հոգսերով ծանրաբեռնուած թագաւորը ժամանակ էր գրտնում միշտ Աստուծուն յիշելու, օրը եօթն անգամ նրա հետ խօսելու, նրան աղօթելու, դու, որ նը-

րանից անհամեմատ շատ ժամանակ ունես, ինչպիսի կարող ես արգարանալ:

Բացի սրանից՝ հրէայ աղօթողը շատ ծէսեր ունէր կատարելու: Նա պէտք է մտնէր տաճարը, առնէր կրակարանը, փայտ ու կրակ տանէր, առնէր դաշոյնը, կանգնէր զոհաբերութեան սեղանի առաջ և կատարէր ուրիշ շատ պարտականութիւններ: Իսկ քեզ դրանցից ոչ մէկն էլ հարկաւոր չէ, ուր էլ որ լինիս, երբ էլ ուզենաս, ամէն տեղ ու ամէն ժամանակ հետդ է զոհն էլ, զոհարանն էլ, փայտ ու կրակն էլ, դաշոյնն էլ և այդ բոլորը դու ինքդ ես: Դռնապանն ես, կարող ես դռանդ մօտ կանգնած աղօթել. անդամալոյճ ես, կարող ես նստած տեղդ աղօթել. ուղեւոր ես, կարող ես ճանապարհիդ աղօթել: Հարկաւոր է միայն որ կամքի յօժարութիւն, հոգու տրամադրութիւն ունենաս. այն ժամանակ ոչ տեղը, ոչ ժամանակը և ոչ այլ ինչ՝ չի կարող քեզ արգելք լինել: Կարող ես ծունկ էլ չջոգել, կուրծքդ էլ չկոծել, բազուկներդ էլ չտարածել, սրով հետեւ Աստուած տեղը, ժամանակն ու ձեւը չէ հարցընում: Նա միայն պահանջում է վառվառն սիրտ և ողջախոհ հոգի:

Մովսէս մարգարէն ձայնով չէր աղօթում, բայց Աստուած ասեց նրան. «Ի՛նչ ես աղաղակում»: Սամուէլի մայր Աննան շրթունքները չէր շարժում. բայց Աստուած լսեց նրա աղօթքը: Եղիշէ՛կ թագաւորը մահուան անկողնում պառկած, երեսը դէպի պատը դարձրած՝ ջերմ հոգով Աստուած աղաղակեց. Աստուած

փոխեց նրա մահուան վճիռը, և նա առողջացաւ: Յօ-
նան մարգարէն կիտի փորից աղօթեց, ողջ առողջ ցա-
մաք դուրս եկաւ: Աստուծոյ դեսպանութիւնը կատա-
րեց: Դանիէլ մարգարէն առիւծների գբից աղօթեց,
և անվնաս դուրս եկաւ այնտեղից: Լուսաւորիչը խոր-
վիրապի օձերի մէջ աղօթեց, առողջ դուրս եկաւ, ազգ
Լուսաւորեց:

Ով յուզում է իր ուղեղը, ով արթնացնում է իր հո-
գին, ով տեղափոխուում է երկինք և այսպիսով Աստ-
ուած իրանն է համարում: Նա այդպիսի սուրբ խօսակե-
ցութեան մէջ վարժուելով՝ երեսը շուր է տալիս կեն-
սական բոլոր հոգսերից, երկրաւոր բոլոր հրապոյրնե-
րից, և թեւաւորում մարդկային կրքերից բարձր է
կանգնում: Նրա աչքում՝ ցածում եղած մարդիկ ի-
րանց մանր կրքերով ու ջնջին հաշիւներով շատ փոքր
են երեւում, ուստի և չէ ուզում հաւասարուել նրանց:
Եթէ այդպիսի մէկը աղօթելուց յետոյ իր թշնամուն
տեսնի, էլ չի կարող նայել վրան՝ իբրեւ թշնամու վրայ:
որովհետեւ աղօթքի վառած բոցը դեռ նրա սրտումն է,
որտեղից հալածել, այրել, ոչնչացրել է ամէն չար ցան-
կութիւն: Բայց որովհետեւ մենք, իբրեւ թոյլ արարած,
կարող ենք անհոգութեան մատնուել, ուստի, զգալով,
որ ժամանակ անցնելուց յետոյ մեզանում վառուող
բոցը հետզհետէ սառչում է, շուտով պէտք է աղօթքի
դիմենք և տաքացնենք մեր սառած հոգին: Ինչպէս,
երբ ճաշի նստած միջոցին նկատում ենք որ կերակուրը
սառել է, նորից դնում ենք կրակի վրայ որ տաքանայ:

այնպէս էլ աղօթքի վրայ, ինչպէս վառուած ածուխ-
ների վրայ, պէտք է գնենք մեր շրթունքը և կրկին վա-
ռենք մեր սիրտն ու հոգին բարեպաշտ մտքերով:

*
* *

Մենք, մարմնաւոր կեանքով ապրող մարդիկս, որ
հոգեւորի մասին ոչ ինչ չենք մտածում, ուզում ենք որ
աղօթքը զգալի տեսանելի շօշափելի՝ կերպով մեր ցան-
կացածը բերի մեր ձեռքը, մեր գրպանը դնի, մեր տու-
նը, մեր այգին լցնի: Բայց այն ժամանակ էլ ի՞նչ գին
պէտք է ունենար աղօթքը: Դու էլ կաղօթես, ես էլ
կաղօթեմ, մեզ պէս հաղարաւորն էլ կ'աղօթեն, ամէն օր
կ'աղօթենք, ամէն ժամ կ'աղօթենք, և շատ էլ միմեանց
հակառակ, մինչ անգամ անմիտ բաներ կը խնդրենք, ինչ
կը լինի, թէ ամենիս խնդրածն էլ մեր ուզածի պէս
կատարուի. բրուտը արեւ կ'ուզի, երկրագործը անձ-
րեւ,— Աստուած որին պէտք է լսի: Եթէ ինչ որ մշտ-
քովդ անց կացնես, իսկոյն կատարուի, այդպիսի աղօթ-
քը ո՞չ թէ Աստուծուն որդիաբար սիրելուց կը լինի ա-
ռաջ եկած, այլ՝ շահասիրութիւնից. և որ անխելքը չի
աղօթի այնպիսի Աստուծուն, որ իսկոյն լսում ու ան-
հաշիւ կատարում է ամենքի ուզածը:

Մեր աղօթքի պարագային մենք կը ստանանք մի-
այն այն ժամանակ, երբ ունենանք կենդանի հաւատ:
Իսկ եթէ հաստատ հաւատ ունենալով էլ մենք անպա-
տասխան մնանք, որ անկարելի է, ապա այդ կը նշանա-

կի՝ այն Աստուած, որ մեր սրտում դրել է աղօթելու կարիքը, մի այնպիսի Աստուած է, որ մեր մէջ սահմանել է քաղց՝ առանց կերակրի, ծարաւ՝ առանց զովացման, մի Աստուած, որ իր ստեղծածին ասում է՝ Այսպիսի Աստուած եմ ես. դու միշտ պէտք է հարցնես, իսկ ես երբէք չպէտք է պատասխանեմ քեզ. դու միշտ պէտք է դուռս բաղխես. բայց երբէք չպէտք է բացուի քեզ:

Բայց այդպէս չէ. առհասարակ մարդս ինչ խնդրում է, ստանում է: Եթէ դու ընկերոջդ համար մի վնասակար բան ես խնդրում, ստանում ես. միայն ոչ թէ ընկերոջդ, այլ քեզ համար: Եթէ խնդրածդ Աստուած էլ քեզ օգտակար է համարում, տալիս է. իսկ եթէ միայն դու ես օգտակար համարում, այն ժամանակ Աստուած չտալով՝ բարիք է հասցնում քեզ: Տկար ես, առողջութիւն ես խնդրում, Աստուած քեզ չէ՛ տալիս, ընդհակառակը ցաւդ ու վիշտդ աւելացնում է: Զպէտք է կարծես թէ՝ դու լաւ բան խնդրեցիր, Աստուած քեզ վատը տուեց. որովհետեւ ցաւիդ սաստկանալը Աստուծոյ հաշուով աւելի էր օգտակար քեզ, քան թէ առողջանալը: Այսպէս, Աստուած քո կամքը ուղղում է դէպի բարին, երբ անօգուտ առողջութեան փոխանակ՝ տալիս է քեզ օգտակար ցաւ: Մեր սուրբ հայրապետներից մէկը ասում է. «Թէ ստանանք մեր խնդրածը, թէ չստանանք, միշտ պէտք է աղօթենք և շնորհակալ լինենք ոչ միայն ստանալու, այլ և չստանալու համար. մտածելով որ երբ Աստուած չէ տալիս մեր ու-

ղածը՝ դա քեզ բարերարութիւն չէ, քան եթէ տար. որովհետեւ մենք այնպէս լաւ չգիտենք թէ ինչն է մեզ օգտակար, ինչպէս Նա գիտէ»:

*
* *

Տեսնենք, վերջապէս, թէ ինչ պէ՛տք է խնդրենք Աստուծուց: Մենք սովորաբար Աստուծոյ խնդրում ենք երկրաւոր, ժամանակաւոր բարիք. երկնաւոր ու յաւիտենական բարիքները մոռանում ենք: Մոռանում ենք որ մենք այս «տրտմութեան հովտում» մի պանդուխտ ենք, մի ուղևոր, որ վաղ թէ ուշ՝ հասնելու է իր բնիկ երկիրը, իր հայրենիքը—երկինք: Մեր Աստուծուց՝ որ այսօր մեր Հայրն է, և վաղը մեր դատաւորն է ի՞նչ ենլու, մենք խնդրում ենք շատ մանր մոռնի բաներ. մեծերը թողնում ենք: Մենք պէտք է մեծերը խնդրենք, որովհետեւ մեծի մէջ փոքրն էլ կայ, բայց փոքրի մէջ մեծը չկայ: Այո՛, երկրաւոր, ժամանակաւոր բարիքները կարող ենք խնդրել, միայն միշտ աւելացնելով՝ եթէ հոգուս էլ օգտակար է. իսկ հոգւոր բարիքը պէտք է խնդրենք անպայման և համարձակ: Յիսուս ինքն է սովորեցնում. «Ամենից առաջ, ասում է, խնդրէ՛ք + Աստուծոյ արքայութիւնը, իսկ մնացած բարիքները ըստ ինքեան կը տրուին ձեզ»: Այս կողմից շատ լաւ օրինակ է հանդիսանում մեզ Սողոմոնը:

Մի անգամ Աստուած երևեցաւ նրան երազում և ասեց:

— Խնդրիր ինձնից, ինչ որ ուզում ես:

— Տէր, պատասխանեց Սողոմոնը, դու ինձ թագաւոր դրիր մի մեծ ազգի վրայ: Իսկ ես մի անփորձ երիտասարդ եմ: Խնդրում եմ՝ քեզնից՝ տուր ինձ սուրբ սիրտ և իմաստուն միտք, որ կարողանամ բարին չարից զանազանել, և այս ահագին բազմութեան դատաստանը անել արդարութեամբ:

Աստուած ասեց.

— Որովհետեւ դու ինձնից ոյժ ու զօրութիւն, հարստութիւն, փառք ու երկար կեանք չինդրեցիր, այլ երկնային արքայութիւնը ժառանգելու համար՝ սրբութիւն և իմաստութիւն խնդրեցիր, այս պատճառով ես քեզ տալիս եմ՝ ոչ միայն այն, ինչ որ խնդրեցիր, այլ և այն ամենը, ինչ որ չինդրեցիր, ես քեզ տալիս եմ՝ երկնաւոր ու երկրաւոր բարիքները միանգամայն: Ես կը տամ քեզ այնպիսի հոգի և իմաստութիւն, որ ոչ քեզ նմանը եղած լինի քեզնից առաջ, ոչ էլ լինի մէկը քեզնից յետոյ:

Եւ Աստուած կատարեց իր խոստումը. Սողոմոնը եղաւ իմաստուն ոչ միայն թագաւորների, այլ և բոլոր Խորայէլի մէջ. նրա իմաստութեան համբաւը հասաւ աշխարհի ամէն կողմերը, և «Դշխոյն հարաւոր» — Սաբայի թագուհին, աշխարհի մի հեռաւոր ծայրից եկաւ Սողոմոնի իմաստութիւնը լսելու: Եւ նրա իմաստուն խօսքերը այսօր էլ կարդացւում են մեր եկեղեցում:

Մեր եկեղեցական սուրբ հայրերն էլ, որոնք սքանչելի աղօթքներով զարգարել են մեր ամենօրեայ ժա-

մերգութիւնը, միշտ միայն երկնաւոր բարիքն են խնդրում. իսկ երկրաւորներից միայն այն բաներն են խնդրում, որոնցով կարող ենք ձեռք բերել երկնաւորը, այն է՝ հաւատ, յոյս, սէր և պատուիրանապահութիւն:

Ահա այդ խնդրուածներից մի քանիսը. —

Աստուած, որ լոյս ես և Արարիչ լուսոյ, բնակող անմատոյց լուսոյ մէջ, այս առաւօտեան լուսոյ ծագման րօպէներին՝ ծագիր մեր հոգու մէջ աստուածգիտութեան լոյսդ:

Տէր, ծածկիր մեզ քո ամենազօր Աջիդ հովանու տակ. զօրացրո՛ւ մեզ սուրբ հոգովդ. պահիր մեզ աչքի լսի պէս:

Տուր մեզ շնորհք, որ կարողանանք սիրել քեզ մեր բոլոր սրտով ու մտքով և մեր բոլոր զօրութեամբ կատարել քո պատուիրանները:

Տէր, որ «երից մանկանց» աղօթքի զօրութեամբ Բաբելոնի հնոցի հուրը հանգցրիր երկնային ջրերիդ հեղեղներով, թափիր մեզ վերայ էլ քո բարերար ողորմութեան ցօղը և հանգցրո՛ւ մեր յանցանաց հնոցի բոցը:

Տուր մեզ կարողութիւն, որ ուղիղ հաւատով և առաքինասէր վարքով ապրենք այս աշխարհում և ապա արժանանանք երկնից արքայութեանդ:

Աղօթենք մենք էլ մեր Շնորհալի ս. Ներսէս հայրապետի հետ. —

«Աստուած իմ, որ բանաս զձեռն քո և շնուս զարարածս ողորմութեամբ քով քեզ յանձն առնեմ զանձն իմ, դու հոգա և պատրաստեա զպէտս հոգւոյ և մարմնոյ իմոյ յայսմ հետէ մինչև յաւիտեան»:

Բ Ա Ն Բ.

Եւ պահեալ զքառասուն տիւ եւ զքառասուն զիշեր՝
ապա քաղցեալ:

Մատթ. Դ. 2:

յնպիսի ժամանակներում ենք ապ-
րում, երբ փողի ու փորի թա-
գաւորութիւնը՝ խլել է մարդուս
գլխից բանականութեան թագը
և նրան իր բարձրութիւնից ի-
ջեցրել՝ անբան անասունին է
հաւասարացրել: Ինչքան մարդս
մօտեցել է փողին, այնքան հեռացել է Աստուծուց: Ինչ-
քան տաքացել է փողի վրայ, այնքան սառել է Աստու-
ծուց: Իր Աստուածը նա փողի մէջ է փնտռում:

Եւ երբ մէկն ասում է՝ փողը երկրորդ աստուածն է՝
«առաջին աստուածն է» վրայ է բերում միւսը: Ինչո՞ւ:
Որովհետեւ, հէնց որ լուսանում է՝ փողի մասին ենք
խօսում, փորի մասին մոռա՞ծում:

Իսկ եթէ գեռ կան մարդիկ, որոնք լուսաբացին երես-
ները դէպի արեւելք, դէպի «շաղաթաթախ աղօթարա-
նըն» ուղղած՝ աղօթում են, անկասկած, նրանք էլ փո-
ղի ու փորի համար են աղօթում:

Բայց մարդս ստեղծուած է՝ աւելի բարձր, աւելի
հոգեւոր կեանքով ապրելու, քան թէ ցած, մարմնա-
ւոր կեանքով: Երբ մենք վերինը, հոգեւորը թողած՝
անսանձ, անղուսպ կեանք ենք անցկացնում զբանով
ցոյց ենք տալիս որ մեր կեանքի անասնական մասովն
ենք ապրում, ո՞ւր է հապա մարդկայինը: Երբ մենք հո-
գին ու հաւատը թողել՝ մարմինն ու փողն ենք պինդ
բռնել, երբ հաւատի պատուէրները թողել՝ փողին ենք
ծառայում: Երբ հոգու պահանջները մոռացած՝ մար-
մնի պահանջներն ենք կատարում—էլ ո՞րտեղ մնաց
Աստուծոյ պատկերը, Աստուծոյ նմանութիւնը: Մեր
բանական պատկերը անբան անասունի պատկերի հետ
չենք փոխել արդեօք:

Ահա մի այսպիսի ապականուած ժամանակ, այս
փողապաշտութեան, այս փորապաշտութեան ժամանակ,
որ մեզ ջրհեղեղի ժամանակներն է յիշեցնում, «տուէ-
ին, ըմպէին, կանայս առնէին և արանց լինէին», երբ
փողատէրը պարարած, ճարպակալած՝ ամենակեր խո-
զի կերպարանք է ստացել, երբ մարմնապաշտ է՝ որո-

վայնի թաղանթները ստամոքսի պատերն է լայնացնում։
Երբ հէնց մեծ-պասի առաջին օրից վաճառանքը չլի
են ամէն տեսակ մսեղէնով ու ձկնեղէնով՝ երբ որո-
վայնամուլի կարմրատակած թշերից արիւն է կաթկա-
թում։ Երբ չորեքշաբթին ու ուրբաթը ուրիշ օրերից
ոչնչով չեն զանազանուում և պասը միայն օրացոյցնե-
րումն է գրուած, — մի այսպիսի մարմնապաշտ ժա-
մանակ ահա ես ուզում եմ խօսել «պասուայ» մասին։

Բայց ի՞նչ է խօսում նրա մասին ինքը ժողովուրդը։
Ժողովուրդը, եթէ նա չքաւոր է, աղքատ կամ նահա-
պետական ընտանիք, այնքան է սիրում ու գովում
պասը, որ հաւատի շէնքի հիմնաքարերից մէկն է հա-
մարում։ պահում է նրան սրբութեամբ և խստութեամբ.
գիտէ անգիր թէ՛ որ ամսին ինչ պաս է գալիս, որ տօ-
նից յետոյ որ պասի բերեկեղանն է։ Նա «բերան—փա-
կէք» ու «բերան—բացէք» էլ ունի, որի մասին ուրիշը
հասկացողութիւն անգամ չունի։ Նա, մանաւանդ մեծ
—պասի առաջին առաւօտը, եկեղեցում «լուացարուք»,
սրբեցարուք, լսելուց յետոյ՝ գնում տուն, մոխրա-
ջրով այնպէս է լուանում մաքրում ու պասահան ա-
նում ամանները, որ խեղճ պղնձեղէնի հոգին էլ հետն
է գուրս գալիս։ Նա պաս ուտելն ու թուրքանալը մէկ
է համարում։ պաս ուտողը նրա աչքի—գրողն է՝ էլ
լափ ու լուտանք չէ մնում որ նրա գլխին չթափի։
Պիւղացի ժողովուրդը մեծ—պասի առաջին օրը այն-
պիսի մի սրբազան ուրախութիւն է զգում, ինչպիսին
Ջատիկ օրը։ Նրանք այդ օրը անէ տուն մանգալով և

ջերմ համբոյրներ տալով միմեանց՝ շնորհաւորում են
պասը։

Ի՞նչ է ասում իր վիճակից գոհ փարթամը. «Պա-
սը յիմար բան է, մարդկանց հնարած բան է. պասն
էն է, ինչին որ ձեռքդ չէ հասնում։ Ի՞նչ է—լոբի ու-
տեմ՝ դրախտ կը գնամ, միս ուտեմ՝ դժոխք կը գնամ։
Լոբին էլ, միսն էլ Աստուծոյ ստեղծած է, ուրբաթն
էլ շաբաթն էլ—Աստուծոյ օրն է։ Կէր, եղբայր,
ո՛վ է հարցնում—կեանքը առանց էն էլ՝ շատ կարճ է»։

* * *

Ի՞նչ է նշանակում պաս։ Պաս կամ պահ՝ բառը
գուրս է եկած պահէ բառից, որ նշանակում է պահե-
ցողութիւն, պահել։ Բայց ի՞նչը պահել։ Պէտք է պա-
հենք, այսինքն զսպենք մեր անձը, որպէս զի չթմրի,
չքնի, չմեռնի մեր հոգին։ Ինչքան մարմինը գիրանում,
զուարթանում է, այնքան հոգին նրա մէջ ճնշուում
խեղդուում է։ Եւ որովհետեւ մեր բոլոր զգացմունքները
բխում են քարանուէրէն պարարտացնող կերակուրնե-
րից և գրգռիչ խմիչքներից, այս պատճառով սահման-
ուած է նաև կերակրեղէնի պահեցողութիւն։

Պահեցողութեան նպատակն է՝ մարմինն ու զգա-
յութիւնները մահացնել՝ հոգին ապրեցնելու համար։
Պահեցողութեան նպատակն է՝ մտքի մաքրութիւն և
սրտի սրբութիւն։ Եւ որովհետեւ դրանց երկուսին էլ
կարող է արատաւորել ու վնասել տաքի տեսողութիւ-
նը, ականջի լսողութիւնը, լեզուի աստղութիւնը և այլն,

ուստի պէտք է դրանց վրայ էլ սահմանենք պահեցողութեան կանոններ: Եթէ ոչ՝ անօգուտ բան է բերանով պահել: Իսկ միւս զգայարաններով չզգուշանալ մեղքի առիթներից: Պէտք է պահենք մեզ ոչ միայն կերակրեղէնից, այլ և այն ամէն բանից, ինչ որ կարող է մեղքի պատճառ դառնալ: Իսկ նա, ով միայն կերակրեղէնի՝ պահքն է բռնում՝ առանց իր զգայարանների վրայ պահպաններ դնելու, նման է այն մարդուն, որ մի կողմից պարիսպ է կանգնեցնում թշնամու առաջը, միւս կողմից տասը տեղ գուռն է բաց թողնում նրա համար: Մի բան էլ կայ. Բրիտոս գլուխն է, մենք—նրա մարմնի անդամները: Ինչպէս Բրիտոս առաջ խաչուեց ու յետոյ փառաւորուեց, այնպէս էլ մենք՝ առաջ պէտք է մեր մարմինը պահքով ու ճնշելով խաչ հանենք, որ յետոյ արքայութեան մէջ Բրիտոսի հետ փառաւորուենք, ինչպէս առաքեալն է ասում. «Որպէս կցորդք եմք չարչարանացն, նոյնպէս և միխթարութեան»: Առանց չարչարանքի՝ փառաւորուել չկայ. փշով պսակուած գլխի անդամներին՝ վարդի պսակ չի վայելի:

*
* *

Շատերը պահքը արհամարհում են, ասելով որ՝ հայրապետների սահմանած բան է, և Բրիտոս աւետարանի ոչ մի տեղում չէ՝ հրամայում պաս պահել: Առաջին՝ հայրապետները ուղղակի իրանցից ոչինչ չեն

սահմանել, եթէ առաջուց սահմանուած չեն տեսել առաքեալներից, Յիսուսից, կամ եթէ հիմք չեն ունեցել սուրբ գրքից: Եւ եթէ հայրապետներն էլ սահմանած լինին, նրանց էլ պէտք է հնազանդուենք. որովհետեւ քրիստոնեան պարտաւոր է հնազանդուել ոչ միայն Յիսուսին, այլ և Նրա հիմնած եկեղեցուն, ոչ միայն առաքեալներին, այլ և՝ նրանց օրինաւոր յաջորդներին, պէտք է պահպանի ոչ միայն Յիսուսի պատուիրանքները, այլ և՝ եկեղեցու պատուիրանքները: Երկրորդ՝ Յիսուս, այն, չէ՝ հրամայում պաս պահել. բայց յայտնի է՝ շատ վաղ էր սահմանուած հրէից մէջ, որոնք հինգշաբթին պահում էին ի յիշատակ այն բանի, որ Մովսէսը բարձրացաւ Սինա սարը, և երկուշաբթին՝ ի յիշատակ այն բանի, որ նա այնտեղից բերեց Իսրայէլի ժողովրդի համար քարեղէն տախտակները: Նոյն բանն է հաստատում Յիսուսի առակի փարիսեցին, որ գոռոզաբար պարծենում էր Աստուծոյ առաջ. «Շաբաթը երկու անգամ պաս եմ պահում»: Երրորդ՝ թէպէտ Յիսուս ուղղակի չէ՝ հրամայում պաս պահել, բայց նա ոչ միայն ընդգէմ չէ պահեցողութեանը, այլ և շատ տեղ գովում է պասը և նրա փրկարար ներգործութիւնը, օրինակ, երբ Յիսուսի մօտ բերին բժշկելու մի դիւահար, որին աշակերտները չէին կարողացել բժշկել, նա ասեց. «Այս տեսակ հիւանդութիւնը ուրիշ բանով չէ՝ բժշկուում: Այլ միայն ազօթքով ու պահքով»:

Շատերն էլ չեն պահում: պատճառ բերելով թէ Բրիտոս ասել է. «Ինչ որ մոռնում է բերանը, այն չէ՝ պղղ-

ծում մարդուն: Եթէ այդպէս է, ուրեմն, Քրիստոս ինքն է մեղքի ճանապարհները սովորեցնում, և խրատում է որ մենք աւելի անհաշիւ ուտող—խմող լինինք, աւելի որովայնամոլ լինինք, քան թէ հրէայք և հեթանոսները, որովհետեւ առաջին մեղքը և մեր մահուան գլխաւոր պատճառը՝ եղաւ սրկրամոլութիւնը: Յրա հակառակ, ընդունելով որ պահքը շատ օգտակար բան է, Քրիստոս աղօթքի հասին խօսելուց յետոյ խօսում է պահեցողութեան կերպի մասին՝ ասելով. «Բայց երբ դու պահելիս լինես, մի պահիր կեղծաւորների նման, որոնք աղտոտում են իրանց երեսը և արտում կերպարանք են ստանում: որ մարդկանց երեւան, թէ պահում են: Այլ դու՝ օծիր գլուխդ անուշահոտ իւղով, մաքուր լուս երեսդ, որ արածդ դրսից երեւնալու նպատակով չլինի»:

Մենք ամէն տեղ Յիսուսի ասածի ոգին պէտք է հասկանանք, ոչ թէ միայն խօսքերը: Երբ նա ասում է որ՝ բերանը մտած կերակուրը չէ՝ պղծում մարդու, այդ այն մտքով է ասում որ աւելի պարզ ցոյց տայ թէ չարութեանց բոյնը՝ մարդու սիրտն է: Եւ հենց միևնոյն տեղում նա աւելացնում է թէ՝ «Անլուայ ձեռքով հաց ուտելը՝ չէ՝ պղծում մարդու»: Միթէ գրանով Յիսուս հրամայում կամ հաւանում է որ մենք աղտոտ, անլուայ ու անմաքրասէր լինենք: Ինքը չէ՞ր, որ վերնատանը լուաց իր աշակերտների ոտքերը: Եթէ մաքրութիւնը հարկաւոր էր ոտքերին, միթէ աւելի հարկաւոր չէ՞ր ձեռքերին, որոնցով պէտք է ուտէին զառ-

կական գառը: Պարզ է որ Յիսուս միշտ այն մտքով է խօսում որ արտաքին սրբութիւնը մի առանձին նշանակութիւն չունի, ներքին սրբութիւն է հարկաւոր, սրտի սրբութիւն է հարկաւոր: Իսկ սրտի սրբութիւնը, մտքի մաքրութիւնը, հոգու կենդանութիւնը պահպանում է ոչ թէ անհաշիւ ուտել խմելով, այլ՝ պահեցողութեամբ:

Պահեցողութիւնը կարեւոր պարտք է համարուած ոչ միայն Քրիստոսից սկսած, այլ և Նրանից հարկաւոր տարիներ առաջ՝ պահում էին սրբութեամբ սուրբ Հոգով լցուած մարդիկ՝ աստուածատես, աստուածախօս մարգարէք: Աւելի յետ գնալով տեսնում ենք, որ պահքը ամենից առաջ սահմանել է ինքն Աստուած: Հէնց որ ստեղծուեց առաջին մարդը բանական արարածը, իսկոյն հետը սկսուեց և պահքը, այնքան պահեցողութիւնը հարկաւոր էր նրան: «Այս բոլոր ծառերի պտուղը կարող ես ուտել, բայց այս մէկ ծառի պտուղը չուտես»: Ահա ինչ ասեց Աստուած Ադամին, որ և գեղեցկապէս երգում է մեր Շնորհալի հայրապետ սուրբ Ներսէսը. «Որ զօրէնս սրբութեան պահոց՝ նախ դրախտին աւանդեցեր»: Տէ՛ր Աստուած, ասում է, պահքը սրբութեամբ պահելու օրէնքը, ամենից առաջ դու դրախտումը տուիր:

Մէկ մտածիր հիմա. եթէ պահքը հարկաւորեց փափկութեան դրախտի մէջ, ինչքան աւելի հարկաւոր է մեզ այս փշոտ աշխարհում, այս հրապոյրների, այս մեղքերի աշխարհում: Եթէ պահքը հարկաւոր-

ուեց առաջին անմեղ մարդկանց, փորձութեան հանդիպելուց առաջ, ինչքան աւելի հարկաւոր է մեզ, մեղաւորներին, այն փորձութեանց աշխարհում: Եթէ վերք ստանալուց առաջ հարկաւորուեց սպեղանին (գեղը), ինչքան աւելի հարկաւոր է՝ վերք ստանալուց յետոյ: Եթէ մեղքը մեր գէմ՝ զինուելուց առաջ՝ զէնք հարկաւորուեց, ինչքան աւելի այդ զէնքը հարկաւոր կը լինի մեզ՝ մեղքի գէմ՝ դուրս գալու ժամանակ:

Պահեցողութեան զօրութիւնն ես ուզում իմանալ: Ասա՛ տեսնեմ ի՞նչպէս պատահեց, որ Դաւիթը մարգարէական շնորհք ստացաւ.— պահեցողութեամբ: Ինչո՞ւ չէ՞ր իրարոյացաւ մարգարէանալ Յիսուսի մասին. — նրանով որ գիշեր ցերեկ ծառայում էր տաճարում՝ աղօթքով ու պահքով: Ինչի՞ համար Յովհաննէ՞ Մկրտիչը՝ «մեծ ի ծնունդս կանանց» կոչուեց Յիսուսից.— իր պահեցողութեան համար: Ի՞նչն էր պատճառը, որ առաջին «չքէ» դարձաւ իր հօր տունը.— պահեցողութեան զօրութիւնը: «Ես, ասում է, այստեղ սովից մեռնում եմ»: Եթէ ստիպողական քաղցը, եթէ ակամայ պահքը այդ քան փրկարար եղաւ, ինչե՞ր չի անի կամաւոր պահքը:

*
* *

Քրիստոսից յետոյ պահեցողութեան օրէնքը սրբաւորին նրա սուրբ առաքեալները, պահելով ու պահել տալով ամեն շաբաթ՝ երկու օր, Չատիկից առաջ էլ քառասուն օր: Առաքեալները ասում են քեզ, Ո՞վ անարգ

կաւ, ազատն Աստուած քեզ համար, քո փոխարէն բռնուեց և իր հրաշագործ ձեռքերը քո պատճառով կապուած՝ մատնուեց հրէից ձեռքը. երկինք ու երկիր ստեղծողը, քեզ մեղքի գերութիւնից ազատելու համար՝ կախուեց Գողգոթայի անարգ փայտից և խաչուեց, քո հոգին կենդանի պահելու համար՝ իր հոգին աւանդեց. այս պատճառով քեզ վրայ սուրբ պարտք ենք դնում՝ չորեքշաբթին պահել Յիսուսի մատնութեան յիշատակի և ուրբաթը՝ նրա խաչելութեան ու մահուան յիշատակի համար. այլև քառասնօրեայ պահք ենք սահմանում և եկեղեցու սուրբ սեղանը ծածկում քո աչքից, ինչպէս Աստուած Ադամին դրախտից դուրս գցելուց յետոյ՝ փակեց նրա առաջ փափկութեան դրաները, որպէս զի սուրբ պահեցողութեամբ պատրաստես քեզ Քրիստոսի սուրբ յարութեան արժանանալու համար:

Քառասնօրեայ պահքը շատ խորհրդաւոր է: Քառասուն տարի տեւեց Իսրայէլացի պանդխտութիւնը անապատում: Ինչքան էլ քառասուն օր պահելով՝ երկնային զատիկը պէտք է տօնենք. չէ՞ որ մենք էլ պանդուխտ ենք այս երկրում և մեր աւետեաց երկիրը՝ երկինք է: Քառասուն տարի մեղանչեց Մահաբէ թագաւորը, Աստուած նրան միայն քառասուն օր տուեց՝ ապախարելու. «Օր ընդ տարւոյ եդի քեզ» ասում է. մի տարուայ մեղքիդ գէմը՝ մէկ օր պահք դրի: Քառասուն օր պահեցին Նինւէացիները օր ծով կենալով. թագաւորը իջաւ գահից, քուրճ հագաւ, մոխրի վրայ նըս-

տեց, մարդ ու անասուն ոչինչ չկերան, ոչինչ չխմեցին, առ Աստուած աղաղակեցին: Ողորմելի էր այն հարուստ ու բազմամարդ քաղաքի տեսքը: Եղների բառաչը, ոչխարների մայոցը, անասնոց կաղկանձը, մանկանց ու կանանց ողբ ու լացի 'հետ խառնուած' աշխարհք էր դղրդում: Քարեր սասանեցնում: Եւ պահքը փրկարար եղաւ: Աստուած հաշտուեց մարդու հետ: Նինուէն չկործանուեց: Մովսէսն ու Լէւիսն էլ քառասուն օր պահեցին. մէկը՝ սարի վրայ, միւսը՝ ճանապարհին: Ինքը աշխարհի Փրկիչն էր, քառասնօրեայ պահքով պնդուելով՝ պատրաստուում էր թշնամու դէմ: «Եւ պահեալ զքառասուն տիւ և զքառասուն գիշեր՝ ապա քաղցեալ»: Ի՞նչ եմ լսում տէր, միթէ քեզ էլ է հարկաւորել պահքը. միթէ Դու էլ ես պահեցողութեան կարիք զգացել: Դու, որ առատ ձեռքդ բաց ես անում և լցնում, լրացնում բոլոր արարածների պէտքերը, դու էլ ես քաղցել: Այո, գիտեմ միտքդ. Դու պարտք ունէիր վճարելու, չես ուզեցել պարտական մնալ: Առաջին Ադամը չը կարողացաւ պահել իրան, չկարողացաւ պահել Աստուծոյ հրամանը, կերաւ արգելուած պտուղը, իսկ Դու՝ երկրորդ Ադամը, պահում ես՝ նրա պարտքը վճարելու համար: Նա կերաւ, մահ մոցրեց աշխարհ. Դու պահում ես, որ կեանք տաս քաղցած աշխարհին: Նա փորձուեց սատանայից և չպահելով՝ յաղթուեց. Դու եկար փորձուեցիր նրանից և խաղք ու խայտառակ անելով՝ յաղթեցիր: Ի՞նչ գեղեցիկ խրատ մեզ համար, — պահքով զինուել թշնամու դէմ, և միշտ նոյն թըշ-

նամու դէմ: Ինչպէս երգում է շարականը. «Այսօր պահօք ճշմարտութեան ելցուք ի լեառն սրբութեան ընդ Քրիստոսի՝ պատերազմիլ ընդ թշնամոյն»:

Իրանք առաքեալները ի՞նչպէս պահեցին: Պօղոսը պահեց շատ շատ անգամ: Պետրոսը գրեթէ ոչինչ չէր ուտում: միայն օրը մի դանկի լուբիա: Մարկոսը բանջարով ու ընդեղէնով էր կերակրուում: Յակոբոսը մնից ու գինուց իսպառ հրաժարուեց:— Նախնի քրիստոնեայք մեզ պէս տեսակ տեսակ պատուայ կերակուրներ ու խորտիկներ չէին ուտում: այլ բաւականանում էին միայն հացով ու աղով, որից և մեծ պահքը կոչուեց «պոնտոս»:

Պահքը մի սանձ է, որով հոգին կառավարում է մարմինը, ինչպէս կառապանը ձիերին, և չէ՛ թողնում որ մարդս ընկնի: Պահքով հանգչում է սրտի բոցը, պահքով հալածուում են հեշտութիւնները և թողնում ցանկութիւնները: «Պահքը, ձայն է տալիս մեր առաջին հայրապետ «Եբէ Լուսա»-ին, զօրացնում է մեր հոգեւոր կեանքը և խափանում է մարմնաւոր անկարգութիւնները, որովհետեւ մէկի զօրանալու միջոցին՝ միւսը տկարանում է: Ինչպէս որ լեշակեր թռչունները, անխնայ ուտելուց, դժուարութեամբ են թռչում և հեշտութեամբ որսացուում: իսկ սակաւակերները արագաթռիչ են և դժուար—բռնելի:—այնպէս էլ որկրամուլ ու չափաւոր մարդն է: Պահքը հզօր պարիսպ է և ամուր դուռ, որ խափանում է խորամանկ թշնամու մուտքը: Պահքը հանգչնում է ցանկութեանց բոբբոբ-

ուած հուրը որովհետեւ ինչպէս որ կրակը՝ փայտի պակասելուց հանգչում է, այնպէս էլ որկրամոլութիւնն ու արբեցութիւնը պակասելով՝ ցանկութեանց բոցը հանգչում է, և նրա տեղը բորբոքուում է սրբութիւնն ու արգարութիւնը՝ պնդեալ պահքով: Պահքը՝ ախտերի ծովածուի ալիքների գէմ՝ մի խաղաղ նաւահանգիստ է. և ամէն վտանգից ազատ պահելով՝ հասցնում է կեանքի նաւահանգիստը:

Բայց, ո՞վ պահեցողութեան իսկական նպատակը հասկանում է, չպէտք է տանջի մարմինը, այլ պէտք է զրկի նրան այն ամէն վայելքներից, որոնք անվայել են մեր քրիստոնէական կեանքին: Մարմինը մի բեռն է, որ պէտք է թեթեւացնել՝ նաւը ազատելու համար: Մարմինը մի գերի է, որ միշտ կամենում է տէր լինել: Քրիստոնեան պէտք է իրիստ վարուի իր մարմնի հետ: Եւ սրա համար ո՞չ թէ պէտք է մի օր պահել, հինգ օր չպահել, այլ պէտք է շարունակ պահել, հարկաւոր է պահել ամէն օր, ամբողջ կեանքում: Մի ժամանակ եփեսոս անունով մի քաղաքում, անկարգ կերուխումի ետեւից ընկած բազմութեան մէջ, մեծ աղմուկ բարձրացաւ: Աղմուկը դադարեցնելու համար՝ խնդրեցին շերակիտոս անունով փիլիսոփային որ մի բան խօսի ժողովրդին: Կուսպաշտ փիլիսոփան բեմ բարձրացաւ, վեր առաւ մի բաժակ, սառը ջուր լցրեց, գցեց մէջը մի քանի հալոսս ու սիսեռ, և խմելով այդ խառնուրդը՝ հեռացաւ հրապարակից, առանց մի խօսք ասելու: Սրանով ուղղում էր ասել թէ՛ աղմուկների առաջն առ-

նելու համար՝ պէտք է հեռու պահել ժողովրդին անհաշիւ կերուխումից և չափաւորութեան մէջ կրթել նրան:

*
* *

Երբ մարդուս բնութիւնը իրան հարկաւոր եղած ուտելիքն ու խմելիքն ուղղում է, դա քաղց է ու ծարաւ: Բայց երբ հարկաւոր եղածը ստանալուց յետոյ՝ էլի է ուղղում ուտել խմել, — դա *սուխաւաթիւն* է: Առանց ուտել խմելու, ի հարկէ, չենք կարող ապրել, նշանակում է՝ պէտք է ուտենք խմենք՝ ապրելու համար, ո՞չ թէ ապրենք՝ ուտել խմելու համար: Անչափ ուտել խըմելուց շատերն են մեռնում, բայց քիչ ուտելուց ո՞չ ոք չէ մեռնում: Պէտք եղածից աւելի ուտելը ո՞չ թէ սնունդ է, այլ՝ թոյն և ամէն հիւանդութեան պատճառ: Ի՞նչ էր պատճառը, որ հին ժամանակ մարդիկ ապրում էին ութ հարիւր, ինն հարիւր տարի. սուրբ գիրքը պատասխանում է՝ «Մարդուս կեանքը պահուում է հացով ու ջրով», այսինքն՝ պարզ ու հասարակ սնունդով: Այն ժամանակուայ մարդիկ միս չէին ուտում, տեսակ տեսակ կերակուրներ չէին ուտում: Կերածները հաց էր ու պտուղ, խմածները՝ ջուր: Մարդիկ յետոյ հնարեցին համով կերակուրները և ընտիր, թանկագին խըմիչքները, որոնք պատճառ դարձան կեանքի հետզհետէ կարճանալուն: «Որկրամոլութիւնից շատերը մեռան, ապրում է սուրբ գիրքը, իսկ չափաւոր ուտող խմողը՝ իր

կեանքն է երկարացնում: Վենետիկցի մի հարուստ աղնուական՝ չափաւոր կեանք անցկացնելու մասին մի գիրք ունի գրած, որի մէջ իր մասին պատմում է թէ՛ մինչև եռեսուն հինգ տարեկան դառնալը՝ անչափ ուտել խմելու պատճառով, միշտ հիւանդոտ կեանք է անցկացրել, միշտ դեղերի կարօտ, բայց երբ սկսել է ուտել խմելուն չափ դնել, էլ ամենևին հիւանդութիւն չէ ունեցել և ապրել է իննսուն հինգ տարի: Իսկ մի բժիշկ, որ հարիւր քառասուն տարի ապրեց, երբ հարցնում էին՝ այդքան երկար ապրելու պատճառը, պատասխանում էր. «սեղանից այնպէս եմ վեր կենում, որ դեռ ախորժակ եմ ունենում ուտելու»:

Բայց վատն այն է, որ որկրամոլութիւնը ոչ միայն մարդուս առողջութեանն է վնասում, կեանքը կարճացնում, այլ և զանազան մեղքերի պատճառ դառնալով, հոգին էլ է սպանում: «Գիրացա՛ն, ստուարացա՛ն և լայնացա՛ն, ասում է սուրբ գիրքը, և եթող զտէր Աստուած՝ զԱրարիչ իւր»: Ուտել խմելով փորն ու գլուխը հաստացրեց, ասում է, և իր Ստեղծողից հեռացա՛ն: Իսկ կերութեամբի տնից մինչև անառականօցը՝ մի քայլ է: Այս պատճառով, երբ սուրբերը մարմնական փորձութիւն էին զգում, իսկոյն ծոմ էին կենում, սովորական կերակուրներից էլ հեռու էին կենում, և այգափսով իրանց ներսի կրակը մարում: Անչափ կերութեամբ հետեանքը այնքան վնասակար է մեր հոգեւոր կեանքին, որ դրա գէմ ինքը Յիսուս էլ է ձայն բարձրացնում. «Զգո՛յշ լեռուք անձանց, քուցէ ծանրանայցեն

սիրտք ձեր շուայտութեամբ և արբեցութեամբ»: Զգուշացէ՛ք, ասում է, չլինի թէ ուտել խմելուց միտքներդ ողորտուի, սիրտներդ ծանրանայ, հոգիներդ թմրի. որովհետև կարող է պատահել որ յանկարծ վրայ հասնի ձեզ մահը, այն էլ ոչ միայն ժամանակաւոր, այլև յաւիտենական մահ: Յիսուս ոչ միայն զգուշացնում է չափազանց ուտել խմելուց, այլև վայ է տալիս. «Վայ ձեզ, որ յագեալքդ էք: Վայ ձեզ, ասում է, որ կերել կշտացել էք, վայ ձեզ, որ Աստուած թողել, փորին էք ծառայել, վայ ձեզ, որ կեանքի խաչերը թողած՝ նորանոր փափուկ կեանք էք ստեղծում ձեզ համար: Յիսուս վայ է տալիս, Պօղոս առաքեալը՝ բացատրում. «Զի այդպիսիք տեսուն մերոյ Քրիստոսի ոչ ծառայեն, այլ՝ իւրեանց որովայնին»:

*
* *

Որկրամոլի միւս տեսակ արբեցողն է, որի համար ոչ այնքան ուտելը որքան խմելը մի պահանջ է դարձել: Արբեցողը անասունից էլ վատթար է. որովհետև եթէ փորձես նրան չափից աւելի խմեցնել, սպանես էլ՝ չի խմի. միայն մարդըն է որ բաւական խմելուց յետոյ՝ պատրաստ է նորից խմելու: Պէտք է տեսնել թէ մեր եկեղեցական հայերը ինչ փառաւոր անուններ են տալիս արբեցողութեանը: Մէկն ասում է՝ արբեցողութիւնը կամաւոր գիււահարութիւն է, անօրէնութեան մայր և ամեն առաւահարութիւն է, անօրէնութեան թշնամի: Միւսը թէ՛ գինովութիւնը մի

ախորժեղի դիւահարութիւնն է՝ մի անուշ թոյն և ծանր մեղք։ որովհետեւ գինովացածը ոչ միայն մեղք է գործում այլև ինքը հէնց ոտքով գլխով մեղք է։

Այո՛, արբեցողը մարդկութեան նախատինքն է։ Մարդուս կատարելութեանց մէջ ամենից մեծն ու ազնիւը՝ իր խելքն ու բանականութիւնն է։ Խելքը ունեցողի ամէն արածն անում է։ Բայց որովհետեւ բանականութիւնը կորցրել է, վրան խղճում ենք։ Որքան աւելի թուք ու մուրի է արժանի այն թշուառականը, որ իր կամքով է զրկում իրան այդ մեծ կատարելութիւնից—բանականութիւնից, Աստուծոյ թանկագին պարգևից։ Բայց բանականութեան կորուստից աւելի բարոյական անկումն է մեծ կորուստ։ Արբեցողը ամենից առաջ կորցնում է կանոնաւոր աշխատելու սովորութիւնը։ Տեսնում ես՝ մարդը առաջ գործունեայ, աշխատող, իր ոտքին—գլխին նայող մի մարդ էր, բայց գիւնու սիրուց դարձաւ անհոգ, ծոյլ, սրիկայ։ Սիրտը աշխատանքից կտրած, որդոց, ընտանիքի հոգսը մտքից հանած՝ ինչ ասում են, ինչ ուզում են, ամէն բանի էլ «բան չունեն» ասելով թրեւէ գալիս մի գինետոնից միւս գինետոն, և իր կրքին բաւականութիւն տալու համար՝ ոչ մի բանից չէ քաշուում։ Ոչնչից չէ հրաժարւում։ Ահա թէ ինչ տեղից է առաջ գալիս ընտանիքի կործանումը, ազգատուութիւնը և յանցանքներ գործելու եռանդը։

Եթէ գերեզմանները բացուեն, հազարաւոր մարդիկ կը յայտնեն մեզ, որ իրանց կրած վշտերի ու թշուա-

ռութեանց մեծ մասը՝ առաջ է եկել անչափ գինի և օղի գործածելուց։ Հաշուել են՝ որ անձնասպանութեան չորս գէպից մէկը կատարուում է գինի ու օղի գործածելուց։ աղքատանալու երեք գէպից երկուսը առաջ է գալիս արբեցութիւնից։ Բանտերում եղած երեք կալանաւորից երկուսին, գինին ու օղին է ներս խրկել այնտեղ։ Խելագարութիւնը, յանցանքները առաջ են գալիս արբեցութիւնից։ Գողութեանց, սպանութեանց և դատարաններ քաշքշուելու գլխաւոր պատճառը՝ արբեցութիւնն է։ Սուրբ գիրքը Եսայի մարգարէի բերանով վայ է տալիս արբեցողներին, «Վայ նրանց, ասում է՝ որոնք լուսանալուն պէս՝ գինետներն են շտապում»։ Իսկ Պողոս առաքեալը աւելի կարճ ու խիստ է խօսում։ «Արբեցողը զարքայութիւնն Աստուծոյ ոչ ժառանգեն», որովհետեւ արբեցութիւնը ամէն չարութիւն, ամէն անաւակութիւն անել է տալիս մարդուս։ Եւ այդ բոլորը առաջ է գալիս ինչից—նրանից, որ մարդիկ մոռացել են թէ ինչ է նշանակում պահ։

Յիսուս, աղօթքի մասին խրատելուց յետոյ, շատ յարմարապէս իսկոյն պահքի մասին է խօսում։ ցոյց տալու համար որ դրանք իրարից անբաժան պէտք է լինին։ Սուրբ Ոսկեբերանն էլ է ասում. «Տկար է աղօթելն՝ առանց պահոց»։ Թոյլ է աղօթքն, ասում է, եթէ պահքը նրան չէ ամրապնդում։ Ինչո՞ւ։—Որովհետեւ աղօթելիս մենք հոգեւորապէս ենք նուիրուում Աստուծուն. իսկ պահելիս նուիրուում ենք թէ հոգով ու թէ մարմնով, որով լինում ենք Աստուծուն մատուցած մի անուշահոտ ողջակէզ, և մեր զօհը լինում է կատարեալ։

Բ Ա Ն Գ.

Ապաշխարեցէ՛ք, եւ հաւատացէք յաւետարանն:

Մարկ. Ա. 16:

Ինչեւ կոկորդը մեղքի մէջ խրուած մարդկութեանը՝ Յիսուս երկու հըրաման է արձակում—ապաշխարել եւ հաւատալ աւետարանին: Բայց աւետարանի շատ խրատներ, Յիսուսի շատ պատուիրանքներ, եկեղեցու շատ պահանջներ մեր ժամանակում միայն գրքերում ենք տեսնում, եկեղեցում լսում: Իրօք ոչ մի տեղ չեն պահպանուում: Աղօթքից սառած ժողովրդից, պահեցողութիւնը մոռացած քրիստոնէից, մեղքը արհամարհող մարդուց

ինչ ունինք զարմանալու որ ապաշխարութեան չէ դիմում: մեղքերը չէ զղջում: Այս աշխարհասէր ժողովրդի մէջ աւելի հեշտ կարելի է գտնել իրանց հոգու վրայ հսկող, իրանց անմեղութիւնը պահպանող մարդիկ: քան թէ ապաշխարող մեղաւորներ: Այն մարդը, որ չէ զգում թէ վերք է ստացել, ինչ կը մտածի ըսպեղանիքի մասին. նա, որ չէ խոստովանում որ ինքը հիւանդ է, ինչ կարիք ունի բժշկի դիմելու: Մեղքն ու մեղանչելը՝ էլ հոգի կորցնող բան չէ թուում մեզ, ուստի սովորական երեւոյթների կարգն է անցել: Կայ այնպիսի մարդ, որ կամ մտածութեամբ, կամ խօսքով, կամ գործքով մեղանչելիս չլինի. աւելի ճիշդն ասենք. կայ այնպիսի մի քրիստոնեայ, որ հէնց այդ երեք կերպովն էլ մեղանչելիս չլինի: Կարող ենք մէկ օր մթնեցնել, կարող ենք մի քայլ փոխել որ՝ կամ աչքներովս չտեսնենք մեղքը, կամ ականջներովս չսենք: Ո՛չ եւ ոչ: Անցել են այն ժամանակները, երբ մեղքը ծանր էր գործողի համար, զղուելի՝ լսողի համար, սոսկալի՝ տեսնողի համար: Իսկ այժմ մեղքը իր բոլոր կեղտոտ, տապալանիչ կողմերով գործուում է մեր աչքի առաջը, հրապարակի վրայ, բարի լուսի հետ, եւ սակայն տեսնում ենք անտարբեր, անցնում ենք անուշադիր: Բայց սուրբերից մէկն ասում է, «եթէ ես գիտենայի թէ իմ մոքի մի խորհուրդը, իմ սրտի մի ցանկութիւնը, իմ ձեռքի մի գործքը ուղղակի առ Աստուած չպէտք է նայի, Աստուծոյ ուղածի պէս չպէտք է շարժուի,—կը ցանկանայի, որ ոչ միտք ունենայի, ոչ սիրտ, եւ ոչ ձեռք»:

Գանակի, սրի հարուածը մարմինն է վիրաւորում: Լեզուի, խօսքի պատճառած վիշտը՝ սիրտն է վիրաւորում: Բայց մեղքի հարուածը՝ հոգին է վիրաւորում ու աղտոտում: Եթէ հոգին կարելի լինէր տեսնել, ամօթից պէտք է կարմրէինք, տեսնելով նրան սեւացած, բծերով լի ուռոյցքներով պատած և զազրատեսիլ: Եթէ մարմնի բարձրութեան և ոսկրների կարծրութեան միջովը երևում է նրա տգեղութիւնը, ինչ կը լինէր, եթէ մերկ լինէր:

Մեղքի տուած վնասները շատ շատ են: Եթէ մի քաղաքում մահը կոտորած է անում, թէպէտ շատերն են մեռնում, բայց շատերն էլ ազատւում են: Եթէ մորիկը կարկտահար է անում մի այգի և վնասում շատ պտուղների, շատերն էլ մնում են անվնաս: Եթէ ծովը ալեկոծում է և մի քանի նաւ խորտակում, մի քանիսն էլ ազատւում են: Բայց երբ մեղքը մոռնում է մեր հոգին, ամէն լաւ բան աւերում, ամէն բան ոչնչացնում է: Մեղքը ոչ միայն մեր մարմինն է քաշքայում, մեր հոգին ապականում, այլ և Աստուծուն է վիրաւորում: Եթէ մէկը փչացնում է թագաւորի պատկերը կամ նշանաւոր նկարչի մի նկարը, նա դրանով վիրաւորում է թագաւորին, նկարչին: Իսկ Աստուած երկնային թագաւորն է և ամենքի նկարիչն ու արուեստաւորը. ուրեմն մեղքը, որ մեզանում Աստուծոյ պատկերն է փչացնում, Աստուծուն է վիրաւորում: Եթէ մէկը քաղաքում, օրէնքի հակառակ, աղմուկ է բարձրացնում, անկարգութիւն անում, նա դրանով բոր-

կացնում է ոստիկանութեանը. իսկ մեղքը Աստուծոյ օրէնքներին հակառակ գնալն է, ուրեմն մեղքը բորկացնում է Աստուծուն:

Մեղքը այրում չորացնում է մեր հոգու ջլերը, փշրում խորտակում է մեր խորհուրդների ոսկրները, և փշում մարում է մեր մտքի լոյսը: Եթէ մեղքը մեր ամենասիրելի բարեկամին սպանեց, մենք էլ նրան մեր ամենագլխաւոր թշնամին պէտք է համարենք: Մեր «Տիրոջն ու Ուսուցչին» սպանողին՝ մեզ սպանող պէտք է համարենք, այս պատճառով պէտք է զինուենք նրա դէմ՝ մեր բոլոր ուժով ու հնարներով: Իսկ եթէ յաղթուենք կռուի մէջ, ապաշխարութեան պէտք է դիմենք:

Աստուած շուտ չէ՝ աչքից գցում մեղաւորին. Նա ամէն հնար ու միջոց տալիս է նրան՝ դարձի գալու համար. և շուտ չէ՝ ձեռք վեր առնում նրանից: Մանասէ թագաւորին քառասուն տարի ժամանակ տուեց. ջրհեղեղի դարու մեղաւորներին՝ հարիւր տարի, Խաբայէլացոյ ազգին՝ հազար հինգ հարիւր տարի: Բայց սոսկալի պատիժ է, եթէ Աստուած թողնում է մեղաւորին իր մեղքերի մէջ. եթէ ձեռք է վեր առնում նրանից, թողնելով որ իր սրտի ուղածն անի: Եւ վայ այն մեղաւորին, որի բանը յաջող է գնում աշխարհումս. նշան է թէ՛ զոհ պէտք է գնայ Աստուծոյ բարկութեանը: «Այս ինչ բան է, ազադակում է երեմիա մարգարէն, որ չարերի ճանապարհները յաջողուած են»: Բայց շուտով էլի ինքն է պատասխանում. «Գիտեմ, գիտեմ, ո՛վ Աստուած, դու նրանց ժողովում ես կոտորելու համար»:

Մեղքերի բեռերից թեթեւանալու միակ միջոցը՝ ապաշխարութիւնն է: Եթէ միայն մարդս զգալով իր մեղաւորութիւնը, ուղղուելոյ Աստուծուն մօտենալ է կամենում: Ապաշխարութիւնը զղջացողի համար երկրորդ աւազան է: Ինչքան որ քրիստոնեայ չեղող մարդու հարկաւոր է մկրտութիւնը, այնքան էլ մեղաւոր քրիստոնէին հարկաւոր է ապաշխարութիւնը, որովհետեւ թէ մէկով և թէ միւսով՝ մեղքերը լուացուում են: Ջուրն ու անձրեւը տեսանելի կրակն են հանգցնում: Իսկ ջերմ արցունքը, մեղքի կրակն է հանգցնում: Ապաշխարութիւնը՝ զղջացող մարդու վրէժխնդրութիւնն է, որով նա պատժում է իր անձը: Իսկ նա, որ ապաշխարութեան չէ դիմում, մեղքի վրայ մեղք է դիզում: մինչև որ կը պատժուի անհանգստի կրակով: Մարդս գտնուում է Աստուծոյ և արարածների մէջ տեղը, իր ձեռքին է՝ Աստուծոյ կողմը լինել կամ արարածների կողմը: Եւ նա անպատճառ կամ Աստուծոյ կողմն է, կամ արարածների: Երբ մէկը ծանր կերպով մեղանջում է, այն ժամանակ նա մէջքը դարձնում է Աստուծոյ կողմը, երեսը արարածների կողմը, աւելի արարածներին սիրելով, քան նրանց Արարչին: Իսկ երբ մէկը զղջում է իր մեղքը, այն ժամանակ նա դառնում է առ Աստուած, դարձնելով մէջքը արարածների կողմը:

Մենք բան է մեղքի մէջ ընկնելը, բայց աւելի ծանրը է մեղքի մէջ մնալը, վատ բան է վերքերով խոցուողը, բայց աւելի վատ է վիրաւորուած մնալը, բերձիկի ցոյց չտալը: Մարմնաւոր ցաւերի ու վերքերի

համար բժիշկը դառը դեղեր է տալիս, այրում է մեր վերքերը, բայց հոգեւոր բժիշկը՝ սուրբ եկեղեցին, մեր հոգեւոր վերքերի վրայ այնպիսի զովացուցիչ բալասան է դնում, որ առանց երկար տանջելու՝ մի րոպէում վերքերը բժշկում է: Մարմնաւոր հիւանդութեանց համար դեղերի ու բժշկի փող պէտք է տալ, եթէ մի բժիշկը չէ օգնում, միւսին պէտք է դիմենք: շատ անգամ մեր տեղում բժիշկ չկայ՝ սարեր պէտք է կտրենք, ծովեր պէտք է անցնենք, ուրիշ երկրներում բժիշկ ու դեղ փնտռենք: շատ անգամ էլ այնպէս է պատահում, որ ողջ աշխարհը պտըտում ենք, բայց բժիշկ ու դեղ չենք գտնում: Իսկ մեր հոգեւոր հիւանդութիւնները բժշկելու համար, այդ նեղութիւններից ոչ մէկը չէ հարկաւոր, բժիշկն էլ է մեր կողքին, դեղն էլ, և ոչ թէ մեր կողքին, այլ հէնց մեր մէջն է: Հոգեւոր վերքերի դեղը՝ սրտի խորքից դուրս եկած հաւաքանքն է, արտասուքի երկու կաթիլն է, հոգեւոր դեղը երկու խօսք է՝ մեղաւոր եմ, տէր, Աստուած, քաւիր ինձ մեղաւորիս:

*
* *

Շատ մարդ, զգալով որ ինքը խրուած է անթիւ մեղքերի մէջ, ամենեւին չէ էլ մտածում նրանց միջից դուրս գալու մասին. և զգալով որ ինքն արդէն կորած է, մտքովն էլ չէ անց կացնում ապաշխարելու, թողութեան ոչինչ յոյս չունենալով: Բայց շատ կը սխալուենք, եթէ այդպէս դատենք: Երկնաւոր Ղաւաւորը՝ երկրա-

ւոր դատաւորի պէս չէ դատում: Երկրաւոր դատաւորի հոգը չէ թէ մէկը, օրէնքի դէմ մեղանչելով, ծռուել է ուղիղ ճանապարհից և իր համար սե ու մութ ապագայ պատրաստել: Նա յիշում է օրէնքի յօդուածը, դատաստան է անում և արժանաւոր պատիժը տալիս: Բայց երկնաւոր դատաւորը միշտ ներելու մասին է մտածում: Երկնաւոր Հովիւը՝ մոլորեալ ոչխարի հոգսումն է: Երկնաւոր Հայրը՝ անառակ որդու դարձին է սպասում: «Մեղաւորի մահը չեմ ուզում ես» ասում է:

Ուրեմն, թող ո՛չ ոք չասի թէ՝ սխալուեցի, խաբուեցի, ոտքով գլխով կորայ, էլ փրկութեան յոյս չկայ, ընկայ, կործանուեցի, էլ կանգնելու յոյս չկայ: Խաւարեցի, կուրացայ, էլ աչք բաց անելու հնար չկայ: Վերաւորուեցի, մեռայ, էլ յարութեան յոյս չկայ: Նա որ չորս օրուայ թաղուած Ղազարոսին յարութիւն տուեց, միթէ քեզ, որ կենդանի ես, չի՞ կարող ոտքի կանգնեցնել: Նա որ իր սուրբ արիւնը խաչի վրայ թափելով փրկեց քեզ քո առաջին ծնողների մեղքից, աւելի հեշտ չի՞ փրկի քեզ քո սեպհական մեղքերից: Ոչ, չպէտք է կտրես փրկուելուդ յոյսը: Եւստակիոսը վտանգաւոր է: Այն հիւանդը, որ բժշկուելու յոյսը չունի, արդէն ինքն է հեշտացնում իր քայքայուելը, ինքն է մօտեցնում իր մահը: Իսկ այն հիւանդը, որ յոյս ունի բժշկուելու, ինայում է իր տնձը և դեղ ու դարման է փնտռում: Այն աւաղակը, որ թողութիւն ստանալու յոյս չունի, աւելի յանգուգն է դառնում և ուղղակի դէպի կորուստն է դիմում: Իսկ նա որ թողու-

թեան յոյս ունի՝ զսպում է իրան, ուղղում է իրան: Քո մեղքերի շատութիւնը չի կարող յաղթել Աստուծոյ ուղորմութեանը. քո վերքը, քո հիւանդութիւնը չի կարող այնպիսի վէրք, այնպիսի հիւանդութիւն լինել, որ «իմաստուն և ճարտարապետ բժիշկը» չկարողանայ բժշկել: Ուրեմն, մեղանչեցիր, մի կտրիր յոյսդ: Աստուած մարգասէր է: Ազամը բանի տեղ չգրեց Աստուծոյ պատուիրանքը, իր կամքը առաջ տարաւ: Աստուած չէ՞ր կարող իսկոյն և եթ փոշի դարձնել նրան: Բայց բաւականացաւ նրան դուրս գցելով դրախտից և նրա դիմացը բնակեցնելով, որ լաւ տեսնի ու իմանայ թէ՛ ինչ տեղից, ինչպիսի փառքից ու պատուից ընկաւ, որ տեսնի ամէն օր և ապաշխարութեան կարօտանայ, կրկին իր տեղը դառնալուն արժանանայ: Կայէ՞նը ըսպանեց իր եղբօրը. բայց Աստուած չսպանեց Կայենին. այլ թեթեւ պատիժ տուեց նրան. «երերուիս ու տատանուիս, ասեց, աշխարհիս վրայ, հանգստանալու տեղ չգտնես»: Ի՞նչքան մեծ էր յանցանքը. բայց ինչքան փոքր՝ պատիժը:

*
* *

Փրկուելու, թողութիւն ստանալու ճանապարհը Քրիստոս ինքն է ցոյց տալիս: Ապաշխարելու համար նա մի ճանապարհ չէ տալիս, որ չլինի թէ՛ հեռու է, քարոտ է, փշոտ է ասելով՝ դժուարացնես ապաշխարութիւնը: Նա մի քանի ճանապարհ է տալիս քեզ, մէ-

կը չես հաւանութեամբ միւսովը գնայ. ամենքն էլ մի տեղ են տանում:

Ապաշխարելու առաջին, կարճ, ուղիղ ու հանգիստ ճանապարհը զգալի է, մեղքի խոստովանութիւնն է: Խոստովանուիր մեղաւորութիւնդ այստեղ և եթ քո ներքին դատաւորի, քո խղճի առաջը, քո մէջդ, որ պէս զի յետոյ ստիպուած չլինիս տիեզերքի մեծ հրապարակի վրայ, երկնաւոր Դատաւորի առաջը մերկացնելու քո ծածուկ պահած մեղքերը:

Դրա համար քեզ զղջմամբ ապաշխարելու մի օրինակ տամ: Եւ որ տեսնես թէ ամէն կարգի ու աստիճանի մարդ էլ մեղանչում ու ապաշխարում է, և մանաւանդ թէ շատ մարդ՝ իր մեղքից անհամեմատ մեծ ապաշխարանքի տակ է գցում իրան, ես պէտք է դրնեմ քո առաջը ո՛չ թէ մի սովորական ապաշխարողի, մի հասարակ մահկանացուի, այլ՝ տէրութեան գահի վրայ բազմած, թագով պսակուած, միլոնաւոր ժողովրդի հրամայող մի թագաւորի ապաշխարութիւնը: Եւ եթէ իմանաս, որ այդ թագաւորը միւսնոյն ժամանակ Աստուծոյ սուրբ Հոգով լցուած մի հոյակապ մարգարէ է, այն մեծ մարգարէն, որի խօսքերի վրայ՝ իբրեւ անգին մարգարտի, իբրեւ մեղրի խորիսխի վրայ հաւաքուեցին աշխարհիս բոլոր հայրապետները և ագահաբար յափշտակելով, եկեղեցու թանկագին սեպհականութիւնը շինեցին, առաւօտ, ճաշ ու երեկոյ նրա խօսքերը հնչեցրին քրիստոնէից ականջին:— այն ժամանակ դու աւելի կարիք կը զգաս նրա օրինակից ամա-

չելու, նրա փորձից ոգւորուելու. այն ժամանակ դու տեսած կը լինես ճշմարիտ ապաշխարողի մի ամենալաւ օրինակը:

Այդ մեծ ապաշխարողը Դաւիթ թագաւորն է, իսրայէլի մարգարէն, հոգւոր բանաստեղծը, իր ոսկեթել քնարի լարերի վրայ Աստուծոյ գործքն ու անունը փառաւորող երկնային աշուղը: Ի՞նչ էր դրա մեղքը. — շնութիւն և սպանութիւն: Մարգարէն ոտքի տակ տըռեց Աստուծոյ երկու պատուիրանքը՝ Մի շնար, մի ըստանանք, իսկեց օտարի կինը և մարդուն սպանել տուեց պատերազմի դաշտում: Այդ ժամանակ Դաւիթը քառասուն ինն տարեկան էր և տասն հինգ տարուայ թագաւոր:

Ողջ երուսաղէմը գրգռուեց, այդ անսպասելի լուրը լսելով, բարի մարդիկ արամեցին, չարերը խնդացին: Իսկ Դաւիթը մօտ մի տարի մնաց իր մեղքի մէջ, և ունեցաւ մի օրդի: Եւ քանի որ նա խնդում ու ցնծում էր նորածին մանկան վրայ, քանի որ նա արքած էր մեղքից և ինքն իրան կորցրել, ահա Աստուած ուղարկեց նրա մօտ Նաթան մարգարէին: Եկաւ հասաւ վէրքի բժիշկը, մարգարէն՝ մարգարէի մօտ, հպատակը՝ թագաւորի մօտ:

Նաթանը նրան ասեց.

— Մի քաղաքում բնակում էին երկու մարդ, մէկը այնքան հարուստ էր, որ իր անասունների ու նրանց տեսակների թիւն անգամ չզիտէր. իսկ միւսը՝ այնքան աղքատ, որ մի գառն ունէր միայն: Նա այդ գառը աչ-

քի լսի պէս էր սիրում: ուստի և իր աղքատիկ կերակրից էր մասը հանում նրան, խմեցնում էր իր միակ ամանից, և անկողին մտնելիս՝ նրան իր ծոցումն էր քնեցնում: Մէկ օր մի ճանապարհորդ՝ հիւր եկաւ հարստի տունը: Հարուստը քար կտրուեց, սիրտ չարեց իր հիւրի համար մի ոչխար մորթել, խլեց աղքատից նրա հոգու հատոր գառնուկը, մորթեց և նրա մօից կերակուր պատրաստեց իր հիւրի համար:

Դաւիթը, որ գեռ չէր հասկացել այս առակի միտքը, բարկացաւ ու գոռաց.

— Աստուած գիտէ, որ այդ անխիղճ հարուստը չարագործ է և մահուան արժանի: Իսկ մորթած գառան փոխանակ՝ կը վճարի եօթնպատիկը:

— Այն հարուստ մարդը դու ես, թագաւոր, ասեց Նաթանը. ինքդ վճռեցիր քո պատիժը:

Մարգարէի այս խօսքերը սուր նշտարի պէս ծակեցին թագաւորի սիրտը. երկիւղից լեզուն կապուեց և միայն այսքանը ասեց, — Մեղայ, տէր:

Նաթանը շարունակեց.

— Այսպէս է ասում Աստուած. ես քեզ օծեցի Իսրայէլի թագաւոր. ես ազատեցի քեզ Սաուլի ձեռքից, ես հպատակեցի քեզ Իսրայէլացոյ բոլոր տասներկու տոհմը: Եթէ այս քիչ է, դրանից աւելին կանեմ: Իսկ դու ինչո՞ւ անարգեցիր իմ պատուիրանքները, Դու կինը խլեցիր և մարդուն անողորմաբար սպանել տուիր: Այս պատճառով սուրը չի հեռանայ քո տնից, ազգուտակով կը ջնջեմ քեզ:

Սարսափած Դաւիթը ասեց դողալով.

— Ես մեղանջեցի Աստուծոյ առաջը:

— Իսկ Աստուած ներում է քեզ, վրայ բերեց Նաթանը, դու չես մեռնի:

Բայց Դաւիթը չբաւականացաւ դրանով: Նա հանեց թագաւորական ծիրանին և քուրձ հագաւ, իջաւ ոսկի աթոռից և նստեց չոր գետնին, մոխրի վրայ: Նիհարեցրեց իր անձը պահքով. ուտում էր մոխրախառն կերակուր, խմում էր արտասուախառն գինի. գիշեր ցերեկ լաց ու կոծով ու յորգահոս արցունքով կուրացրեց իր աչքերը, որոնք մեղանջելու առաջին պատճառն էին դարձել. և թէպէտ միայն մի գիշերուայ մեղքով ալտոտեց իր ամուսնական անկողինը, բայց այն աղտը լուանալու համար՝ քանի կենդանի մնաց, ամէն գիշեր արցունքով թրջեց իր անկողինը: Եւ այդ անում էր այն միտքով, որ՝ ինչպէս իր արարքից իր ողջ տէրութիւնը գայթակղուեց, այնպէս էլ ուզում էր որ ամենքն իմանան իր բոլոր սրտով սա Աստուած գառնալը:

— Տէր, իմ մեղքը ամէն րոպէ աչքիս առաջն է, ասում էր: Ուզում է ասել. թէպէտ դու քո անչափ ողորմութեամբ թողիր իմ մեղքը, բայց ես չեմ մոռանայ երբէք: Յիշում եմ այն կինը, որին խաբեցի, յիշում եմ նրա ամուսինը, որին սպանել տուի, յիշում եմ ժողովուրդը, որին գայթակղեցրի. յիշում եմ այս բոլորը և ողբում:

Դաւիթը, Աստուծոյ ողորմութեանը արժանանալու համար, շատ բան կարող էր յիշեցնել Նրան: Շատ

անգամ էր պատերազմել նա հեթանոսների դէմ: շատ անգամ ի սէր Աստուծոյ ներել էր իր թշնամիներին, զարմանալի բարեպաշտութեամբ պատուել էր ուխտի տապանակը և այլն: Բայց նա զբանցից ոչ մէկը չյիշեց, գիտենալով որ՝ երբ մարդ մի անգամ մեղանջում է, արած բոլոր առաքինութիւնները ոչնչանում են:

Դաւիթը աւելի այն պատճառով էր իրան մեղաւոր ճանաչում, որ ուրիշ շատ բարիքների հետ՝ Աստուած տուել էր նրան մարգարէական ոգի, և տուել էր այնպէս առատ—առատ, որ նա ոչ միայն Խորայէլի, այլ և «մարգարէից թագաւոր» է կոչուում:

—Այբր հեռացրու իմ մեղքերից, տէր, ասում է նա, որով կարծես Աստուծուց խնդրում է որ պարտապանի ձեռագրի պէս՝ ոչ թէ իր մօտ պահի, որ ամէն կարգալիս՝ ստիպի նրան պարտքը վճարել, այլ բոլորովին ջնջի, պատուտի, որ էլ իրաւունք չունենայ պահանջելու:

*
* *

Հնացող թագաւորից յետոյ ահա և մի շնացող կին, Մարիամ Մագդաղենացի: Դա իր երկրում ամենքին յայտնի մի հրէայ կին էր, շատ մեղքերի տէր: Տեսաւ իր մեղքերը, սոսկաց, հառաչեց և վճռեց գառնալ առ Աստուած և էլ չբաժանուել նրանից: Հէնց որ նա լսեց թէ Յիսուս ճաշի է հրաւիրուած փարիսեցի Սիմոնի տանը, իսկոյն գնաց, ոտքն ընկաւ. ոչինչ զփուարու-

թիւն, ոչինչ արգելք չկարողացաւ նրա ճանապարհը փակել: Փոքր բան չէր նրա պէս մի աղնուական կրնոջ համար՝ ապաշխարողի զգեստով երեւալ այն քաղաքում, որտեղ ամենքին յայտնի էր իր վարքը. հեշտ չէր՝ առանց կանչուելու երեւալ սեղանի վրայ, բոլոր հիւրերի առաջ, մի հպարտ փարիսեցու դիմացը, որ նրան պէտք է անարգէր դրա համար: Բայց նա՝ մեղքերի սաստիկ խայթից, զբանցից ոչ մէկը բանի տեղ չըդրեց, և իր մէջ ասեց. «Մեղաւոր երեւալուց չամաչեցի, ապաշխարող երեւալու համար պէտք է ամաչեմ: Աստուծուց չվախենալով՝ ինձ աշխարհին յանձնեցի. ինձ Աստուծուն յանձնելու համար՝ աշխարհից պէտք է վախենամ»:

Այս պատճառով իր աչքերը, որ անպարկեշտ բաների նայելու վրայ էր բանեցրել, իր մեղքերը լալու վրայ բանեցրեց, իր արցունքով թրջելով Յիսուսի ոտքերը, մազերը, որ իբրեւ գլխի զարդ էր բանեցրել, Յիսուսի ոտքերը սրբելու վրայ բանեցրեց. անուշահոտ իւղը, որով իր մազերն էր օծում, թափեց Յիսուսի գըլխին. ոտքերը, որոնցով գէշ ճանապարհներն էր գնում, Յիսուսի արքայութեան նեղ ճանապարհը գնալու վրայ բանեցրեց: Մի խօսքով՝ Մարիամը որոշեց վարքը ուղղել, ոտքը կեանք անց կացնել, և արեց: Թողեց իր ծանօթները, որոնց էլ չերեւեցաւ երբէք, ապաշխարողի զգեստ հագած՝ Յիսուսի ետեւից գնաց և ամենևին չհեռացաւ նրանից՝ մինչև Գողգոթայի անգութ տեսարանը, մինչև խաչի վրայ հոգին աւանդելը, մինչև գերեզման իջնելը:

Եւ Յիսուս, հաւանելով ու գովելով դարձի եկող այդ կնոջ արարքը՝ ասեց այս նշանաւոր խօսքը. «Ամէն աշխարհում ուր էլ որ քարոզուի իմ աւետարանը, ուր էլ կարդացուի իմ հրաւերը դէպի երկնային արքայութիւնը, թող յիշուի և այն, ինչ որ արեց դա, մահիցս առաջ՝ օծելով իմ մարմինը»։ Եւ այն օրից քարոզուում է Մարիամի արածը՝ ու կը քարոզուի միշտ։

Արժէ՛ լսել թէ մեր սուրբ հայրերն ու հայրապետ-

ները ի՞նչպէս են ուզում որ ցոյց տանք մեր մեղքերի ծանրութիւնը։ Ահա ի՞նչ զգացմունքներ են ծնեցնում նրանք մեր սրտում, ի՞նչ խօսքեր են դնում մեր բերանը։

«Արարած աշխարհ, վրաս նայեցէք, ախտակից եղէք. երկինք ու գետինք, եկէք ողբացէք եղկելի անձրս, չարեաց ցանկութիւնը ցաւալի տեսքով ցաւեցըրեց աչքերս, յանցանքիս վէրքերով վշտանում է հոգիս, վարսնեալ շրջում եմ, ցեխի մէջ խրուած՝ թաւալուում եմ մեղքի մէջ, թօթափել չեմ կարում, հոգով մեռած եմ, մտքով մոլորուած, մարմնով կամ միայն։ Թշնամին հանապազ ինձ կամենում է կորցնել, իսկ դու, տէր իմ, այց արա մոլորեալ ոչխարիս։ Իմ անօրէնութիւնքը գըլ-խիցս էլ վեր են բարձրացել ու ծանր բեռան պէս՝ դըրուած են սրտիս վրայ, իսկ դու, տէր, յիշիր որ բարեւարութեանդ պատկերն եմ։ Կեանքի ծովը հանապազ ինձ ալէկոծում է, նաւս ընկղմելու վրայ է, նաւապետ բարի, հասցրու ինձ աջդ։ Մեղքերիս շատութիւնից ար-

ժանի չեմ վերեւ նայելու, երկնից բարձրութիւնը տեսնելու, ամենակալ տէր, թող ինձ իմ մեղքը»։

*
* *

Ապաշխարութեան երկրորդ ճանապարհը՝ «-լէշէ յանցանքը ներշնչէ»։ Քրիստոս պարզապէս պայման է դրնում մեզ հետ. «Եթէ, ասում է, դուք կը ներէք ուրիշներին իրանց յանցանքը, ձեր երկնաւոր Հայրն էլ կը ների ձեր յանցանքը. իսկ եթէ դուք չէք ների նրանց, ձեր երկնաւոր Հայրն էլ ձեզ չի ների»։ Այս է այն պայմանը, որով կարող ենք թողութիւն ստանալ Աստուծուց. ոչ թէ մարդու կողմից առաջարկուած պայման, այլ ուղղակի երկնքից, ուղղակի այն սրտից, որ ներելը սովորեցրեց մեզ աշխարհի միակ ամբիսնից—խաչի վրայից։ Քահանայք ծաղրում էին, ժողովուրդը՝ հայհոյում, աւազակը՝ անարգում, և այդ բոլորի դէմ Գողգոթայի վրայ ոչինչ տրտունջ չէր լսուում։ Ոչ մի գանգատ, ոչ մի յանդիմանութիւն, լսուում էր միայն մի աղօթք՝ նրանց մեղքը ներելու մասին։

Բայց մեզ վշտացողներին, մեր սիրտը խոցողներին ներելու համար՝ հինգ գլխաւոր բան չպէտք է մոռանանք։ 1) Ներել՝ ասանց Բացադուրեան. այսինքն՝ առանց յիշելու այն պատճառները, որոնցից առաջ է եկել քո խեթքն ու ատելութիւնը դէպի քեզ վիրաւորողը։ Սրա պատճառն այն է, որ քանի դու յիշում ես ատելութեանը պատճառները, այնքան նորոգում ես ատելութիւնը. և փոխանակ ստացած վէրքդ ներողամտութեան

ձիթուլ բժշկելու՝ դու թէ քո և թէ ուրիշի սրտում
նոր նոր վերքեր են բաց անում: 2) Ներել «մէն անգամ»:
Հրէաները երկու անգամ էին ներում, երրորդ անգամ
հարուածի տեղ հարուած էին տալիս, վերքի տեղ՝ վերք:
Իսկ Պետրոս առաքեալը, իր համբերութեան չափը ցոյց
տալու համար՝ դարձաւ Յիսուսին ասեց. «Տէր, ինձ
վիրաւորողին քանի՞ անգամ ներեմ: Եօթն անգամ»:
«Ո՛չ թէ եօթն անգամ, պատասխանեց Յիսուս, այլ
եօթանասուն հատ եօթ անգամ»: Օ՛հ, կը մտածես դու,
մօտ հինգ հարիւր անգամ: Բայց այդպէս չպէտք է հաս-
կանալ սիրելիս, որովհետեւ սիրտը թուերի հետ գործ
չունի: Այլ Յիսուս, այդքան հեռացնելով ներելու սահ-
մանները, ուզում է մեզ հասկացնել որ՝ ներելը չի կա-
րելի չափի ու սահմանի տակ դնել, ուզում է ասել՝ միշտ
պէտք է ներես, որովհետեւ քանի համարես, ո՛չ թէ
ներած, այլ նորոգած կը լինես:

3) Ներել «անոց քելի խմածութիւն» — անցի պայմանի:
Ինչ որ կարելի է ներել այստեղ, այն չպէտք է տեղա-
փոխես մի ուրիշ տեղ. ինչ որ կարելի է ներել այսօր,
պէտք է ներես այսօր և եթ. ինչ որ կարելի է ներել
առանց վկայի, պէտք է ներես առանձին, սրտագէտ
Աստուծոյ առաջը: Եթէ ներում ես մի յանցանքը, պէտք
է ներես բոլոր յանցանքները. եթէ ներում ես մի հա-
կառակորդի, պէտք է ներես հէնց ամենքին: Այսպի-
սի ներումը կը լինի կատարեալ ներում: Բայց, երբ վի-
րաւորանք ներելը ուզում ես որ անպատճառ պատահի
այս կամ այն յարմար տեղում, եթէ յետաձգում ես մի

այլ յարմար ժամանակի, եթէ ներում ես ուրիշների՝ ա-
ռաջը, եթէ ներում ես մէկին, չես ներում ամենքին.
եթէ ներում ես չնչին յանցանքը, լռում ես մեծերի
մասին. — դու այդպիսով ճիւղերը կտրատում ես, իսկ ար-
մատին ձեռք չես տալիս վերքը միշտ վերք է մնում:

4) Ներել «չարսկ» երբ դու ներում ես միայն սըր-
բուծիւն ընդունելու ժամանակ, իսկ յետոյ նորից սըր-
բում ես նետերդ՝ հսկառակորդիդ սիրտը կրկին խո-
ցոտելու համար, դու այդպիսով ներած չես լինում:
Այդպէս էր անում աններող Սաւուղ թագաւորը: Հեղ
Դաւիթը, Գողիաթի դէմ կռուի դուրս գալով, իր կեան-
քը վտանգի ենթարկեց, որ ազատի իր թագաւորի
կեանքը, որքի նախատինքը Խորայելի ճակատից, բայց
Սաւուղը գեղարդը ձեռքից բաց չէր թողնում, միշտ
լարուած էր մնում Դաւիթի դէմ: Իսկ դու պէտք է նե-
րես մի անգամ ընդ միշտ:

5) Ներել «անոց քելի խմածութիւն»: Չպէտք է ասես՝
մեծը, հարուստը, գիտունը ես եմ, նա պէտք է ինձ-
նից ներում խնդրի. չպէտք է ասես՝ այս ինչ գործում
յանցաւորը ես չեմ, նա էր, ուրեմն, նա պէտք է նե-
րում խնդրի: Ինչպէս հարիւր ուրբու գողը չի կարող
արգարանալ նրանով, որ հարիւր է գողացել, ո՛չ թէ հա-
զար, այնպէս էլ նա, որ ինքը չունի խէթ իր ընկերոջ
դէմ, այլ ընկերն ունի իր դէմ, չի կարող ասել՝ ես չը-
պէտք է գնամ նրա դուռը, նա պէտք է գայ իմ դու-
ռը՝ ինձնից ներում խնդրելու: Ինչպէս որ որդին չէ
պատուում իր հօրը, երբ անարգում է իր եղբորը, ինչ-

պէս ծառան չէ պատուում իր տերօջը, երբ չէ կատարում նրա կամքը, այնպէս էլ ոչ ոք չի կարող ստել թէ՛ փառաւորում է Աստուծոյ անունը, երբ արհամարհում է իր եղբօրը:

*
* *

Ապաշխարութեան բոլոր տեսակներն էլ լուանում են մեր մեղքերը և դառնում երկրորդ աւազան: Դեռ չէ եղել մի ապաշխարող, որ իր սիրտը կոտրի Յիսուսի առաջը չիբրկուի Մարկոսը՝ երեկ մաքսաւոր, անողորմ կողոպտիչ էր. այսօր բազմած է երկնքում: Պետրոսը, իր Աստուծուն և ուսուցչին ուրացողը՝ այսօր փառքով է պսակուած: Պօղոսը, երեկ հայհոյիչ և եկեղեցի հալածող, այսօր «ընտրութեան անօթ», Աստուծոյ մօտ է հանգստանում: Ապոլոնը, երեկ իբրև մարդասպան խաչուած, այսօր արքայութեան մէջ է նստած:

Էլ ինչո՞ւ ենք ծուլանում, շտապենք մի այսպիսի ողորմած Տիրոջ մօտ, որ բազուկները տարածած՝ մեզ է սպասում: Բայց Աստուած, տեսնելով մեր դանդաղութիւնը, դուրս է գալիս, կանգնում արքայութեան դռների մօտ և ձայն տալիս. «Եկէք ինձ մօտ, ամէն վաստակածներ ու բեռնաւորներ, եկէ՛ք հանգստացնեմ ձեզ»:

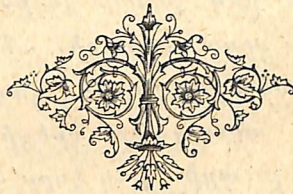
Հոգեւոր բժիշկը մեծ գին չէ պահանջում, ձրիաբար է առաջարկում ամէն ցաւի դեղը: Հիւանդ ես, ասում է, ես ձրի եմ բժշկում. մտի՛ր սենեակդ, բեր ինձ ար-

տասուք: Ինչքան կարողանաս. մի կաթիլ էլ որ լինի, բաւական է քեզ երկրորդ անգամ մկրտելու և առաջին փառքիդ հասցնելու համար: Մեղաւոր ես. ես ողորմած եմ. չեմ եկել կանչելու արդարներին, այլ քեզ պէս մեղաւորներին՝ արդարութեան ճանապարհով: Մարա՛ն ես. մի դանդաղիր. ես կենաց աղբիւրն եմ. ով ծարաւ է, թող ինձ մօտ գայ, և յաւիտեան չի ծարաւի: Քաղցած ես. մի լքանիր «ես եմ հաց» կենաց երկնքից իջած», ով այս հացից ուտի, յաւիտեան կապրի: Մերկ ես, ես քեզ պատմուճան եմ և վերարկու, միայն չարութիւններից մերկացիր, և ես կը հագցնեմ քեզ առաջին հանդերձը:

Տես՝ ինչքան սիրեցի քեզ: Երկիրը քեզ համար ըստեղծեցի, երկինքը քեզ համար յօրինեցի, արքայութիւնը քեզ համար պատրաստեցի. անկեալ հրեշտակների տեղը քեզ համար թողի: Քեզ համար Աստուծոս մարդացայ, ամէն ահարգանք կրեցի, անձս զոհեցի, արիւնովս մեղքերդ լուացի, քեզ Հօրս հետ հաշտեցրի: Ելի՛ ի՛նչ ես կամենում որ անեմ քեզ, ասա, ես սովոր եմ ամէն տեսակ ծառայութեան: Եթէ մատնիչիս ոտքերը լուացի, քեզ՝ ևս առաւել. դու մի կաթիլ արցունք թափիր իմ կոնքը. ես Յորդանանի առատութեամբ ջրնորհքներ թափեմ վրադ: Ինչո՞ւ ես փախչում ինձնից, արի մօտս. ես չեմ բարկանում, չեմ մեղադրում, չեմ յայտնում մեղքդ, չեմ յանդիմանում. որովհետև ողորմած եմ, որովհետև իմ ստեղծածն ես, իմ պատկերն ես, իմ նմանութիւնն ես: Դժուար բան չեմ պահանջում քեզնից, միայն դարձիր իմ կողմը, և ես կը դառ-

նամ քո կողմը: Դէհ, մի ամաչիր, արի՛ մօտս:

Այո, սիրելիս, գնանք Յիսուսի մօտ, քանի որ լսում ենք Նրա ողորմած ձայնը՝ «Եկէք ինձ մօտ»: Քանի որ Նա մեզ սիրելով է իր մօտ կանչում, գնանք մօտը: Եթէ ոչ, կը գայ ժամանակ, երբ Նա մեզ կասի՝ Կորէք աչքիցս. բայց այն ժամանակ ո՛ւշ կը լինի:

Բ Ա Ն Դ.

Եթէ խոստովան լինիցիմք զմեզս մեր, հաւատարիմ է նա՝ եւ արդար առ ի թողուլ մեզ զմեզս մեր:

Ա. Յովհ. Ա. 9:

պաշխարութիւնը կատարեալ անելու համար, բացի զղջումից՝ կարեւոր է և խոստովանութիւն: Խոստովանութեան հրաւերի ձայնը՝ առաջին անգամ դրախտումն ենք լսում: Հէնց որ Ագամը մեղանչեց Աստուծոյ հրամանի դէմ, իսկոյն Աստուած, ամենատես բնութիւնը, չտեսնող ձեւանալով, քաղցրութեամբ դէպի խոստովանութիւն է հրաւիրում առաջին մեղաւորին, ձայն տալով

նրան «Ազամի ուր ես»: Ուզում է ասել՝ Ազամի ես արգէն տեսայ որ դու մեղանչեցիր: Բայց չեմ խոստովանուի որ արածդ մեղքէ, թողութիւն ստանալ չես կամենայ: Ա՛րի, դու ինձ լսի՛ր: Խոստովանուի՛ր, և կարգարանաս: Մի և նոյնն է կրկնում՝ և Եսայի մարգարէն «Աստանօրէնութիւններդ, և կարգարանաս»: Իսկ Սողոմոնը պարզաբանում է «Ո՛վ ծածկի, ապում է, իր մեղքերը՝ չի արգարանայ, իսկ ով պատմի ու յանդիմանի, կը սիրուի»: Եւ երբ առաքեալն ասում է «Ղուսարսուք, օրբեցարսուք», ոչ թէ մեր կերտկրոտ ամանեղէնի մասին է ասում, այլ մեր սիրտն ու խիղճը լուանալու և սրբելու մասին է ասում: որովհետեւ իսկոյն վրայ է բերում «և ընկեցէք զչարիս յանձանց ձերոց», այսինքն՝ խոստովանուեցէք ձեր մեղքերը:

Իր մեղքը քահանայի մօտ խոստովանուողը՝ ինքն իր դէմ է դուրս գալիս, ասես թէ ամբաստանում է իրան, իր արարքներն է յանդիմանում: որովհետեւ խոստովանուել՝ նշանակում է իր արած յայտարարել, իրան մեղադրել: Դրա համար է որ մեծ տպաշխարող Դաւիթը ձայն է տալիս գովելով. «Ի՛նչ սիրուն բան է՝ խոստովանուել Աստուծոյ և նրա քահանայից առաջ»:

Խոստովանութիւնը թեթեւցնում է մեղքի ծանրութիւնը: Խոստովանութիւնը օրտեղից դուրս է գալիս, իր ժանգոտ ամանը ոսկու պէս վալլեցնում է: Խոստովանութիւնը տպաշխարողի պարիսպ է, գլորեալի կանգնում, երկնքի բացող, երկնաքաղաքն առաջնորդող: — Մեղաւոր ես, հազար բարեգործութիւն էլ որ անես,

բայց արած մեղքերդ չխոստովանուես, սուտ է, զուր է: Թէ աղօթես, թէ պահես, թէ ողորմես, թէ ճգնես, առանց խոստովանութեան՝ անկարելի է որ թողութիւն գտնես:

Բայց քանի որ խոստովանութիւնը այսչափ հարկաւոր պահանջ է ամէն մեղաւորի համար, մարդ զարմանում է և ապշում թէ՛ ինչպէս կան դեռ ևս մեղաւորներ, որոնք այնպէս ուշ ուշ են խոստովանուած, և աւելի քաղցր ու ախորժ են համարում հանգիստ մնալ իրանց մեղքերի մէջ, նման անբան անասունների, որոնք սիրով ընկղմւում են տղմի մէջ և յամառութեամբ մնում այնտեղ: Այս է պատճառը, որ Աստուած մարգարէի բերանով աղաղակում է. «Ես վրէժ կը պահանջեմ նրանցից, որոնք խրուած են իրանց տղմի մէջ»:

Պարտքը ուշացնելով՝ պարտքից չես ազատուում: Լաւ կանես որ, քանի քիչ է՝ վճարես, որպէս զի հետզհետէ շատանալով, չծանրանայ ուսիդ: Մի տարի ձեռքդ մի լուանայ, կը տեսնես՝ ինչպէս է մրոտուում: Նորից մտքդ չափաւոր համար, ինչքան սապոն, լիմոն բանեցնես, ինչքան լուանաս, սրբես՝ սեւութիւնը միշտ կը մնայ, բծերը չեն անցնի: Այդպէս էլ՝ ինչքան քննես սիրտդ, խիղճդ, միշտ մի նոր կեզտ կը գտնես՝ լուանալու համար: Այդ պատճառով, քանի մեղքերդ գլխիցդ չեն բարձրացել, մտիւր սրտիդ խորքը, լաւ քննիր, ամէն կողմ ման արի, ամէն անկիւնը քրքրիր, — և կարծածիցդ աւելի այլանդակ գարշութիւններ կը գտնես: Ի՛նչ ես

ուշացնում: Աստուծոյ դէմ յայտնի մեղանչելուց չես քաշուել: քահանային ծածուկ խոստովանուելո՞ւց ես քաշուում:

Յիսուս, իր տեղը քահանայ դնելով երկրիս վրայ, գրել է նրա ձեռքը և քո մեղքերիդ թողութիւն տալու և չտալու իշխանութիւնը, ասելով՝ «Ում որ դու արձակես երկրիս վրայ, նա արձակուած կը լինի երկնքումը: և ում կապես երկրիս վրայ, կապուած կը լինի երկնքումը»: Ասա տեսնեմ՝ քահանան ի՞նչպէս պէտք է գործածի իր այդ աստուածատուր իշխանութիւնը, եթէ դու, շարունակ ուշացնելով՝ զանցառութեան տաս և խոստովանուես նրա մօտ քո մեղքերը: Կուգե՞ս միթէ, որ ինչպէս պատահի, այնպէս անի՝ մէկին արձակի, միւսին կապի: Ուրեմն, եթէ նա լաւ պէտք է գործածի իր իշխանութիւնը, արժանաւորին արձակում տալով, անարժանին չտալով, պէտք է գիտենայ մեղքերիդ թիւն ու ծանրութիւնը: Իսկ եթէ դու չյայտնես մեղքերդ, քահանան ի՞նչպէս թողութիւն տայ կամ չտայ: Դատաւորը ի՞նչպէս կարող է ազատել կամ պատժել յանցաւորին, եթէ լաւ չգիտենայ նրա բոլոր արածները: Եւ ահա քահանան Քրիստոսի պէս, որ դատաստանի օրը գալու է դատելու ամենին, նստում է դատողական աթոռի վրայ, իսկ խոտովանուողը, ինչպէս մեղադրեալ, ձախակողմեան դասի մեղաւորների նման՝ չօքում է նրա ձախակողմը՝ գլխակոր և ամօթալից:

Տես՝ Աստուած չէ ուղարկում քեզ՝ հրեշտակի մօտ խոստովանուելու, որ չլինի թէ նրա սրբութիւնը

աչքիդ առաջ ունենալով՝ երկիւղ կրես մեղքերիդ արժանաւոր պատիժ ստանալուդ մասին: Այլ ուղարկում է քեզ նման մարդու մօտ, որ գիտէ իր տկարութեամբ քո տկարութիւնը չափել և մարդասիրութեամբ օգնել, որովհետեւ ինքն էլ Աստուծոյ մարդասիրութեանն է կարօտ, ուստի և ներողամիտ կը լինի դէպի քո մեղքերը: Դու պէտք է շնորհակալ լինես, որ Աստուած մեղքերիդ թողութեան իրաւունքը քահանային է տուել և քո զղջման ու նորոգման գործը թեթեւացրել: Այսպէս մտածիր: Եթէ թագաւորը ասէր մի մահապատի՛ Գեղ կը ներեմ ու մահից կազատեմ, եթէ գնաս աւրած յանցանքդ պատմես իմ փոխանորդին, իսկոյն ուրախ ուրախ չէ՞ր վազի դէպի փոխանորդը՝ իր յանցանքը խոստովանուելու: Ուրեմն, պէտք է շտապել քահանայի մօտ, որ Աստուծոյ միջնորդն է և մարդու բարեխօսը:

Մեղքերդ քահանայի մօտ խոստովանուելուց առաջ՝ հարկաւոր պարտաւորութիւնը պէտք է տեսնես: Պէտք է մաքրես սիրտդ, հանես նրա միջից ամէն խէթ, նախանձ, ատելութիւն, իսկ գրաւ համար պէտք է հաշտուես այն ամէն մարդու հետ, ում որ և է կերպով վիրաւորել ես, կամ ումից վիրաւորուել ես: Քրիստոնէից այնքան է հարկաւոր ընկերով սիրտ շահելը, հոգին գրաւելը, որ եթէ մարդ առաջ հաշտ չլինի իր ընկերով հետ, Աստուծոյ հետ ոչ մի կերպով չի կարող հաշտուել:

Դու պէտք է մէջդ մի սրտաքննութիւն անես, պէտք

է միտքդ բերես թէ՛ ինչ տեղեր ես եղել, ում հետ ես
ապրել, ինչ գործերով ես պարապել վերջին խոստովա-
նութիւնիցդ առաջ: Պէտք է մտածես մեղանջելուդ բո-
լոր հանգամանքների մասին, պէտք է աչքի առաջ ու-
նենաս քո կացութիւնը, աստիճանը, հասակը, ժամա-
նակը, երբ սկսել ես մեղանջել, որքան ես մնացել մեղ-
քի մէջ. այն անձը, ում հետ մեղանջել ես, այն անձինք,
որոնց գայթակղեցրել ես, և թէ ինչպէս ես մեղանջել:
Այս բոլորի վրայ պէտք է օրինաւոր ուշք դարձնես, որ-
պէս զի խոստովանութիւնդ անհաշիւ և անզգոյշ չլինի,
ինչպէս առաքեալն էլ ասում է. «Եթէ մեր անձը քըն-
չէինք, չէինք դատապարտուի»:

*
* *

Ահա մէկը մօտենում է քահանային՝ խոստովանուե-
լու: Բայց ինչից դրդուած, մի՞թէ յիշուի մի ներքին
պահանջ է զգում: Ոչ, մօտենում է, որովհետեւ ուրիշ-
ներն էլ են մօտենում, մօտենում է, որովհետեւ խոս-
տովանուելը պարտ է. և մօտենում է շատ անգամ ոչ
թէ դրա համար նախապատրաստուած, այլ հէնց կանգ-
նած տեղը մոտովը անց է կացրել որ դա էլ մի պարտք
է, մի սովորութիւն է, պէտք է կատարել: Նա մօտե-
նում է, յոյսը քահանայի վրայ դրած, գիտենալով որ
ինչոր նա ասի, ինքն էլ եթէ կարողանայ կը կրկնի, եթէ
ոչ՝ «մեղայ Աստուծոյ» հօ կասի:

Շատ քիչ է պատահում, որ խոստովանուողը պարտ-

շատի պարտաւիճակ ունենայ: Երբ քահանան հարցնում
է՝ ինչ ես արել, որդի, ի՞նչ ունես ասելու, — եթէ կին
է «է՛հ, տէրտէր, ասում է, քեզ խօսմ լաւ յայտնի է,
երեխանց տէր ենք, չարացնում են, բարկանում ենք,
սիրտներս վիրաւորում ենք, ուրիշ ի՞նչ պէտք է ունե-
նամ»: Եթէ տղամարդ է՝ «Դու խօսմ լաւ գիտես, տէր
հայր, փեշաքար մաքր ենք, սուտ էլ ենք խօսում, խա-
բում էլ ենք, ձեռնադաշութիւն ենք անում, էսպէս էլ
որ չանենք, մի տուն քուլփաթը ինչով պահենք»:

Շատն էլ քահանայի հարցմունքին ուղղակի պա-
տասխանում է՝ «Ոչինչ»: Ե՛հ, սիրելիս, երբ ոչինչ ասե-
լիք չունես, ինչո՞ւ ես եկել: Եթէ հիւանդ չես, ինչո՞ւ
ես գնում բժշկի մօտ: Եթէ կարիք չունես, ինչո՞ւ ես
գուռը բաղխում: Եթէ յանցանք չունես, եթէ ոչինչ ա-
սելիք չունես, նշանակում է՝ դու հոգեղէն չես, հրեղէն
ես. մարդ չես, հրեշտակ ես: Նշանակում է՝ քո սիրտը
մարդկային սրտերից չէ, քո միտքը, քո զգայարանքնե-
րը մարդկային չեն: Նշանակում է՝ աշխարհը իր բոլոր
պատրանքներով, կեանքը իր բոլոր հրապոյրներով, գե-
ղեցկութիւնը իր բոլոր կախարդանքով, ոսկին իր բոլոր
փայլով, իր բոլոր ոյժով, — սրանցից ոչ մէկը քեզ վրայ,
քո սուրբ սրտի, քո մաքուր խղճի, քո անարատ բարո-
յականի, քո անախտ հոգու վրայ ոչինչ ազդեցութիւն
չէ՞ ունեցել: Նշանակում է՝ դու մի այնպիսի աչք ունես,
որին գեղեցկութիւնը չէ գրաւել, որին ոսկին չէ շա-
ցրել, դու մի այնպիսի ականջ ունես, որ երբէք չէ ա-
խորժել գէշ զրոյց լսել, չար խորհուրդներ ընդունել:

գու մի այնպիսի լեզու ունես, որ երբէք սուտ չէ խօսել, ոչ ոքի չէ վիրաւորել, ոչ ոքի անուն չէ արատաւորել, գու մի այնպիսի ձեռք ունես, որ ոչինչ չէ յափշտակել, ոչ ոքի վրայ չէ բարձրացել, ոչ ինչ չէ խարդախել, չէ կեղծել, գու մի այնպիսի ոտք ունես, որ մըջիւն անգամ չէ կոխ տուել, չարութեան ճանապարհ չէ անցել, գու մի այնպիսի սիրտ ունես, որի դռները միշտ փակ են եղել անիրաւութեանց դէմ, որին օտար են գէշ ցանկութիւնները, որին խորթ է մեղք ասուած բանը: Վերջապէս՝ նշանակում է՝ գու ունես մի այնպիսի հոգի, որ իշխում է մտքիդ, սրտիդ և բոլոր զգայարանքներիդ վրայ: մի այնպիսի հոգի, որ ոսկու պէս մաքուր է, բիւրեղի պէս փայլուն:

Եթէ այդպէս է, եթէ գու մի այնպիսի անբիծ, անարատ արարած ես, ուրեմն օրհնուի՛ր այն արգանդը, որ քեզ ծնեց, օրհնուի այն տունը, որ քեզ սնեց, օրհնուի՛ր և այն աշխարհը, որ քեզ պահեց: Եթէ ի խաղաղութիւն, քահանայի մօտ քեզ համար տեղ չկայ, եկեղեցին քեզ պէս սների համար չէ, երկիրը քեզ չի կարող կրել իր վրայ, քո տեղը լուսեղէն երկինքն է:

Օրհնած, մէկ աչքդ բաց արա՛, տես թէ այս ապաշխարութեան օրերում եկեղեցին ի՞նչ է ձայն տալիս, ի՞նչ է յիշեցնում, ի՞նչ սովորեցնում: Եկեղեցին այս օրերս իրան մեղքերի ցեխի մէջ՝ շաղախուած, աներեւոյթ թշնամուց ծանրապէս վիրաւորուած տեսնելով՝ իր թըշուառ վիճակից է գանգատում, օգնութիւն խնդրում:—

«Հայր բազումողորմ, խոստովանում եմ քո առա-

ջւ ինչպէս անառակ որդին. իմ յանցանքներից մաքրիր ինձ, տէր, ինչպէս երբեմն մաքսաւորին, և ողորմիր. Մեղայ, տէր, խոստովանուում եմ իմ յանցանքները, մեղայ, ողորմիր: Իմ մեղքերը ցոյց կը տամ քեզ, Քրիստոս, որ հոգիների բժիշկն ես և կեանքի տէրը, բժշկիր իմ հիւանդութիւնները. Ամէն ժամանակ իմ աղաչանքըն այս է. սրբիր ինձ իմ մեղքերից»:

Եւ ի՞նչ սրտից է բղխում այս խոստովանութիւնը. ի՞նչ կրճքից են թռչում այս հառաչները. ո՞վ է, որ իր յարկը վայց տուն է շինել, ո՞վ է, որ իր տունը մեղքերի ծով է շինել: Եկեղեցու սիւն, հայրենեաց փառք, ազգի պարծանք, առաքելապատիւ սուրբ Ներսէս Շնորհալին է այդ մեղքերի մէջ կորած, արցունքների մէջ խեղդուած մեղաւորը: Իսկ գու առում ես՝ անմեղ եմ: Ի՞նչ ենք արգեօք նրա առաջը ես, գու, այս ապակաւնուած աշխարհը: Չէ, սիրելիս, արի՛, գու դաս առ այդ սուրբ ուսուցչից. դաս ո՛չ թէ սովորական իմաստութեան, այլ դաս՝ Աստուծոյ երկիւղի իմաստութեան, անձի խոնարհեցման՝ իմաստութեան: «Ո՞վ իցէ, որ կեցցէ, և ոչ մեղիցէ»։ Մարդ կը լինի, որ ապրի ու չմեղանչի: Ուրեմն, երբ քահանան քեզ հարցնում է՝ ի՞նչ ես արել, որդիս, ասա՛՝ ի՞նչ չեմ արել, տէր հայր. ոտքից գլուխ մեղաւոր եմ, մեղքի գերի եմ, միթէ լեզուն կարող է պատմել մի թէ խօսքը կարող է նկարագրել այն ամէն չարութիւնները, ամէն անօրէնութիւնները, որ ես արել եմ. իմ մեղքը շատ է, քան երկնքի աստղը, քան ծովի աւաղը, մեղաւոր եմ, օգնիր անարժանիս:

Մեղաւորը պէտք է խոստովանուի անկեղծութեամբ, առանց ստելու, և ամբողջութեամբ յայտնելով իր մեղքերը: Սուտ խօսել այնտեղ, ուր եկել ես ստախօսութիւնդ խոստովանուելու, գողունի կերպով ծանր մեղքերդ թաքցնելու նրա մօտ, ում մօտ եկել ես գողութիւնդ խոստովանուելու— դա կրկնակի մեղք է, ի հարկէ, և շատ էլ որ քահանային խաբես, Աստուծուն չէս կարող խաբել: Եթէ ճշմարտութեամբ, անկեղծօրէն չես խոստովանուում, այդպիսով ոչ թէ չես թեթեանում մեղքերիցդ, այլ նոր նոր մեղքեր ես աւելացնում: Ընդհակառակը, ամէն անգամ խոստովանուելիս՝ այնպէս պէտք է մտածես թէ քո վերջին խոստովանութիւնն է, հոգեվարքի խոստովանութիւնն է: Ո՛վ անկեղծ է խոստովանուում, նա մօտ է ուղղուելու: Առաջին քրիստոնեայք այս լաւ էին հասկանում, ուստի, ինչպէս սովորութիւն էր, իրանց ծանր մեղքերն էլ խոստովանուում էին եկեղեցում, ժողովրդի բազմութեան առաջը, բարեկամների ու թշնամիների, ծանօթ ու անծանօթի առաջը: Բայց մայրախնամ եկեղեցին, գիտնալով իր որդւոց թուլութիւնը, զիջող եղաւ և սահմանեց խոստովանուել միայն մի քահանայի առաջ: Սովորութիւնը վերացաւ, բայց հետքը մնաց, այն էլ միայն պատարագիչ քահանայի վրայ, որ դառնալով դէպի ժողովուրդը՝ «Եւ առաջի ձեր, հարք և եղբարք, ասում է, զամենայն մեղս, զորս գործեալ եմ», Հայրեր ու եղբայրներ, մեծեր ու փոքրեր, ձեր առաջն էլ եմ խոստովանուում իմ բոլոր մեղքերը:

Անկեղծութեամբ խոստովանուելու համար՝ ոչինչ չպէտք է ծածկես քահանայից, որովհետեւ, ինչ որ այստեղ ծածկելու լինես մի քահանայի առաջ, այն դատաստանի օրը ստիպուած կը լինես մերկացնելու ողջ աշխարհի առաջը: Այն ժամանակ ամօթից կասես սարերին՝ ընկէք ինձ վրայ, և բլուրներին թէ ծածկեցէք ինձ: Այստեղ եթէ անկեղծ խոստովանուես, թողութիւն կը ստանաս. իսկ այնտեղ ոչ խոստովանուելու ժամանակ է, ոչ էլ թողութեան: Մարգարտանն էլ կախողան բարձրանալիս՝ խոստովանուում է իր յանցանքը, բայց չէ փրկուում: Այս պատճառով առաքեալը, մեզ դէպի ճշմարիտ խոստովանութիւն յորդորելով, ասում է. «Եթէ տեսնը թէ՛ ոչինչ մեղք չունենը, մեզ ենք խաբում, որովհետեւ, ասածներին մէջ ճշմարտութիւն չկայ. իսկ եթէ չծածկենք, խոստովանուենք, պէտք է հաստատ գիտենանք, որ արգարադատ Յիսուս իսկոյն թողութիւն կը տայ մեզ»:

Խոստովանուելիս քահանան քեզնից մի բան է ուզում միայն, քո սիրտն է ուզում: Երբ նա քեզ հարցնում է՝ Որդի, ի՞նչ ես արել, գրանով ուզում է ասել՝ ամբողջ կեանքդ դու անց ես կացնում սիրտդ մարդկանցից ծածկած. ամբողջ տարին դու այն չես երելում, ինչ որ կաս. միթէ այս կարճ րոպէներին է՞լ չես բաց անի իմ առաջ քո սիրտը:

*
* *

Մարդս պէտք է խոստովանուի համէս Կերպով, ամէն բանի մէջ իրան մեղադրելով, ուրիշի արածը չյիշելով, իր արածը խիստ մերկացնելով: Խոստովանուողը, որ գնում է դատուելու, ինքն իր գործի դատաւորը չպէտք է հանդիսանայ, չպէտք է սկսի պաշտպանել իր դատը այլոց դէմ: Սիակ դատաւորը քահանան է լինելու: Քահանայի մօտ այնպէս պէտք է խօսես, ինչպէս յանցաւորը խօսում է դատաւորի հետ, որ իրան պէտք է ազատի կամ պատժի, ոչ թէ ինքնահաւանութեամբ ու պարծենալով: Դու ոչ միայն պէտք է խօսես խոնարհութեամբ, այլ և պէտք է լռես խոնարհութեամբ, երբ խոստովանահայրը քեզ խրատում ու յանդիմանում է: Միթէ դու խելագար չէիր համարի այն հիւանդին, որ կծում է իր վերքը բժշկող վիրաբոյժի ձեռքը:

Եթէ խոստովանուողը գնացել է իրան յանդիմանելու, ուրեմն, քահանայի մօտ իրան աղապարհելով, տեղը չէ, պատճառներ մէջ բերելու ժամանակ չէ: Շատը՝ հէնց որ իր մեղքը խոստովանուում է, իսկոյն պատճառն էլ հետն է բերում: Որը իր մարդու վրայ է գցում յանցանքը, որը՝ իր կնոջ վրայ, որը որդոց, յանցանքն ուզում է ասել, բայց յանցաւոր չէ ուզում երեւալ: «Եթէ այս կինս չքատեղծէիր, ես արգելուած պտուղը չէի ուտի»: Այսպէս են խօսում շատերը: Եթէ եկել ես քեզ արգարացնելու, այսինքն՝ մեղքդ ծածկելու, մի ևնոյն է թէ չես խոստովանուում: Ինչ օգուտ ունին այդ պատճառանքները, այդ մահալէտը: Մեղքը արուել է. Աստուծոյ դէմ,

Աստուծոյ հակառակ գնալու ոչինչ պատճառ չէիր կարող ունենալ. ուրեմն, արածդ մեղք է: Խոստովանուիր մեղքդ՝ ոչ թէ պատճառները փնտռելով, այլ տեղը փնտռելով. այն ժամանակ կասեմ որ դու, այո, խոստովանուում ես: Դաւիթը աղօթում էր. «Տէր, մի թողներ որ մեղքերս արգարացնելու համար՝ պատճառներ փնտռեմ», նոյնը պէտք է դու խնդրես՝ խոստովանանքի գնալիս:

*
* *

Խոստովանուելու նպատակն է՝ մեղքերից թեթեւանալ, արգարանալ: Բայց չպէտք է կարծես թէ խոստովանութիւնը քեզ նորից մեղանշէ՝ իրաւունք է տալիս: Ո՛վ որ թողութիւն ստանալու յոսով է մեղանշում, նա խաբեբայ է ոչ թէ խոստովանուող: Եւ անմիտ է այն մարդը, որ ասում է՝ Այս մեղքն անեմ, յետոյ խոստովանուեմ. միևնոյն է թէ ասէր՝ Այս մեղքն անեմ, յետոյ զղջամ: Աշխարհումս անուանի վիրաբոյժներ շատ կան. բայց ոչ ոք իրան բարձրից ցած չէ գցում, որ յետոյ վիրաբոյժին դուրս ընկած սակրը ուղղել տայ: Կրրկնուած զղջումը՝ հոգին մաշում է, որովհետեւ մեղանշելը ու զղջումը սովորական բան է դառնում, արուեստ է դառնում: Եթէ արած մեղքիդ վրայ զղջալուց յետոյ՝ բոլորովին չես նորոգուում, զղջումդ զղջում է: Եթէ այն նպատակով չես զղջում ու խոստովանուում, որ միևնոյն անգամ չմեղանշես, եթէ չես որոշում բոլոր ուժովդ մեղքի դէմ դուրս գալ, ապա զղջումդ ու խոստովա-

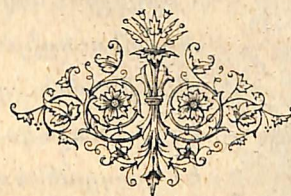
նանքըդ ոչինչ միտք, ոչինչ նշանակութիւն չունի: Այդ է պատճառը որ Յիսուս ումը բժշկում էր, դժուարացնելով ասում էր՝ «Տես, դու բժշկուեցիր» էլ չմեղանչես, որ չլինի թէ յետինը աւելի փառ լինի, քան առաջինը: Չինի թէ աւելի ծանր պատասխանատուութեան տակ ընկնես. որովհետեւ այն ժամանակ քեզնից կը պահանջուի թէ հին և թէ նոր մեղքերիդ հաշիւը»:

Ինքզ դատիր. միթէ աւելի մեծ պատժի չէ՞ արժանի այն յանցաւորը, որ դատաւորից ներումն է ստացել, բայց նորից ոտնատակ է տալիս օրէնքը: Արժանի է հայրական սիրուն այն որդին, որի յանցանքը ներել է հայրը, և կրկին վշտացնում է նրան առաջուայ յանցանքներով: Աւելի ցաւ չէ՞ պատճառում ծնողական սրբտին, երբ հայրը ձեռք է բերում իր որդուն՝ նորից կորցնելու համար: Ձեռք բերած բարիքը ուրախութիւն է. իսկ ձեռք բերած և կրկին կորցրած բարիքը՝ կրկին ցաւ: Այսպէս էլ ով իր մեղքերի թողութիւնը ստանալուց յետոյ էլի առաջուայ անկարգ կեանքն է անց կացնում, նա կրկին պատիժ է պատրաստում իր համար:

*
* *

Շատ մարդ գոռարանում է խոստովանուելու մասշնչով իր մեղքերը քահանայի մօտ թուելուց: Բայց ամաչելու ոչինչ չկայ. սրովհետեւ մարդ ոչ թէ իսկապէս քահանայի առաջն է խոստովանուում, այլ Աստուծոյ առաջը, Յիսուսի առաջը, որ աներևոյթ կերպով ներկայ է խոստովանութեան ժամանակ: Քահանան կարգուած

է միջնորդ լինելու Աստուծոյ և մարդու մէջ. և երբ նա թողութիւն է տալիս, ինքը չէ՛, այլ Աստուած է, որ թողնում է մեղքերը: Ինքը քահանան էլ, չնայելով իր կարգի ու կոչման սրբութեանը՝ նոյնպէս մի մեղանչական մարդ է, և լինելով սրտերի բարեկամ, ներողամիտ է իր Տիրոջ պէս: Եւ քահանայի առաջը ծունկ չոքելով սրտով պէտք է գնանք Յիսուսի մօտ, պէտք է գնանք հաւատով ու մանկական համարձակութեամբ: Պէտք է գրնանք ո՛չ թէ ինչպէս Պետրոս առաքեալը, որ գնում էր Գեննեսարէթի ջրերի վրայ, ո՛չ թէ նրա պէս պէտք է նայենք մեր մարմնի ծանրութեանը, ջրերի խորութեանը և հողմի ոյժին, — այլ միայն պէտք է նայենք Յիսուսին, որ տարածում է դէպի մեզ իր Աջը՝ մեզ մեր մեղքերի ծովից հանելու համար, որ չասի ամէն մէկիս, «թերահաւատ, ինչո՞ւ երկմտեցիր»:

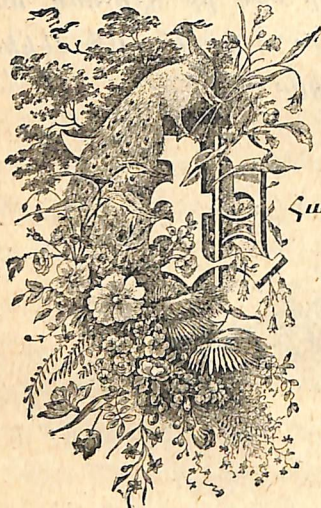

Բ Ա Ն Ե.

Որ ուտէ զմարմին իմ եւ ըմպէ զարիւն իմ: յիս քնակեացի եւ ես ի նմա:

Յովն. Զ. 37:

Հա, սիրելիս, ապաշխարեցիր, խոտովանուեցիր, հիմա եկել ես վերջին մեծ գործի համար, եկել ես ճաշակուելու: Միտքդ ի՞նչ է, քաղցած ես, կը կշտանաս միթէ նշխարի այն փոքր մասնիկով, ճաշ կը դառնայ քեզ համար գինու մէջ թաթախած հացի այն փշրանքը: Ո՛չ, միտքդ ուրիշ է, դու եկել ես հաղորդուելու: Բայց գիտես՝ հաղորդուելու ինչ է:

Հաղորդուել՝ նշանակում է մասնակից լինել. մասնակից լինել ո՛չ թէ հասարակ հացի, սովորական ճաշի, այլ հոգեւոր հացի. մի աշակիսի փառաւոր ճաշի, որ ինքը Յիսուսն է պատրաստել քեզ համար, մի աշակիսի չտեսնուած, չըլտուած ճաշի, որտեղ կոչնատէրը իր հիւրերին հացի փոխանակ տալիս է իր մարմինը եւ գինու փոխանակ՝ իր արիւնը: Եւ այդ սեղանը, որ բացուում է քեզ համար, սովորական, հասարակ մարդու սեղան չէ. թագաւորական ճոխ սեղան է, լի՝ Աստուծոյ ամէն բարութիւնով. մի աստուածային սուրբ սեղան, որի վրայ ճաշ պատրաստողը եւ հէնց ինքը ճաշը՝ Աստուած է:

Ի՞նչ երեւելի բան պէտք է լինէր, եթէ մի թագաւոր, սեղան նստած՝ իր ամանից բաժին ուղարկէր մի աղքատի. ի՞նչքան աւելի, եթէ իր թւից մի կտոր կրտէր եւ տար նրան՝ ուտելու: Իսկ Յիսուս հաղորդութեան սուրբ խորհրդի մէջ մեզ կերակրում է, ո՛չ թէ իր սեղանից բաժին ուղարկելով կամ իր մանց մի կտոր, այլ՝ իր ամբողջ մարմինը, արիւնը, հոգին եւ աստուածութիւնը: Մեր Փրկիչը բաւական չհամարեց մէկ լինել մեզ հետ, միայն մարդանալով, այլ ուղեց որ ս. հաղորդութեամբ ամէն մէկիս հետ առանձին միանայ. դրա համար իր անձը խառնեց, շաղուեց մեզ հետ, որ մէկ բան դառնանք, որովհետեւ «խապառ սիրեց մեզ»:

Եթէ Յիսուս հրամայէր մեզ որ ինչ բարիք կը ցանկանանք մեր հոգուն, խնդրենք իրանից, ո՛ւմ մոքովք կանցնէր՝ խնդրել նրանից որ իր մարմինն ու արիւնը

տայ մեզ: Բայց ինքը լաւ գիտէր, որ մեր հոգին կենդանի պահելու համար, ամենալաւ ու օգտակար կերակուրը ինքն է. ուստի 33 տարի մեզ հետ ու մեր մէջ ապրելուց յետոյ՝ ուղեց մշտապէս անբաժան լինել մեզնից, և երկինք գնալուց առաջ՝ չկամենալով որ իր և մեր մէջ իրանից զատ՝ մի ուրիշ յիշատակ մնայ,— հաղորդութեան սուրբ խորհուրդը հաստատեց: Նա իր բոլոր ամենակարող զօրութեամբ, ասում է սուրբերից մէկը, դրանից աւելի բան չէր կարող տալ մեզ: Նա դրանով բաց արեց մեզ համար իր սիրոյ գանձարանը, և ոչ միայն բաց արեց, այլ և դատարկեց բոլորովին:

*
* *

Բայց քանի՞ անգամ պէտք է հաղորդուել:

Առաջին քրիստոնեայք ամէն օր միասին հաւաքւում էին ու հաղորդուում: որովհետեւ գիտէին որ հաղորդութիւնը այն հացն է, որ Յիսուս սովորեցրեց մեզ խնդրել՝ «Ձեզց մեր հանապազորդ տո՛ւր մեզ այսօր» գիտէին որ սովորական հացը մարմնի կենդանութիւնն է պահպանում, իսկ հաղորդութեան հացը հոգու կենդանութիւնը, գիտէին որ այն գերազանց հացը ուտելով յաւիտեան կարող էին ապրել: Բայց հաղորդութեան տուած օգուտները մի անգամից չէ՝ զգում մարդ, այլ շո-ս շո-ս հապտո-եւ-վ վերջն է նկատում: Շուտ շուտ և արժանապէս հաղորդուողին նոյնն է պատահում, ինչ որ երեխային: Երեխան իր մեծանալը չէ՛նը-

կատում. բայց երբ մի տարի առաջ հագած շորը նորից է հագնում, տեսնում է որ կարճ է գալիս իրան, ապա թէ զգալի կերպով իմանում է որ ինքը մեծացել է:

Այո, առաջին քրիստոնեայք ամէն օր էին հաղորդուում: Բայց հիմա՞: Ի՛նչ խելագարութիւն է, ասում է Ս. Ոսկեբերանը, Քրիստոս այս սուրբ հացը հանապազօրեայ հաց սահմանեց մեզ համար, բայց շատերը շինել են տարեկան հաց: Այդ իր ժամանակուայ մարդիկ, իսկ մեր ժամանակ կան շատ մարդիկ, որոնք ոչ թէ տարին մի անգամ, այլ հինգ տարին մի անգամ են հաղորդուում: իսկ շատերը չեն էլ հաղորդուում: Եթէ այն խելագարութիւն է, հապա այն ինչ է: Կարելի է, դու ասես՝ ես այն պատճառով եմ ուշ ուշ հաղորդուում, որ ինձ սառած եմ զգում Աստուծոյ սիրուց: Մի և նոյն չէ՞, եթէ ասես՝ ես կրակին չեմ մօտենում, որովհետեւ ինձ մրսած եմ տեսնում: Կարելի է, քեզ անմեղադիր անելու համար՝ պատճառ բերես քո անարժանութիւնը, բայց այդպէս մտածելով դու հրաժարւում ես բժշկից, որովհետեւ հիւանդ ես: Այն ինչ՝ «բժիշկը ոչ թէ առողջներին է հարկաւոր, այլ՝ հիւանդներին»: Եւ եթէ շուտ շուտ հաղորդուելուն արժանի չես, ուշ ուշ հաղորդուելուն ի՛նչպէս արժանի կը լինես. եթէ մի տարուայ մեղքերիդ թիւը շատ ես համարում հաղորդուելուդ համար, երկու տարուայ մեղքերիդ թիւը աւելի չի՞ լինի: Չէ՞ որ միշտ այդպէս ուշացնելով՝ պէտք է այնքան ուշանայ, որ ամենեւին էլ արժանի չես լինի հաղորդուելու: Զարմանալի է: Ինչ որ Աստուած մեզ վը-

նասական համարելով՝ արգելում է, այն անում ենք՝ իսկ ինչ որ օգտակար է համարում նրանից փախչում ենք։ Ագամին ու Եւային ասեց՝ Այս պտղից չուտէք, — կերան, մեզ ասում է՝ Առէք, կերէք, — չենք ուտում։

Առաջին քրիստոնեայք ամէն կողմից գնում էին Զիթենեաց լեռը, համբուրելու այն սուրբ տեղը, ուր Քրիստոսի համբարձուելուց յետոյ մնացել էր Նրա ոտքերի հետքը։ Իսկ հիմա ամբողջ Քրիստոս բազմաժէս ս. սեղանի վրայ, և ոչ ոք չէ՝ ուզում մօտենալ նրան։ Այս պատճառով Նա գանգատում է՝ «Զի՞նչ օգուտ է քեզ յարենէ իմմէ»։ Ի՞նչ օգուտ ունիս դու, ասում է, իմ արիւնից, ի՞նչ օգուտ ունեմ ես, պատրաստելով քեզ համար այս երկնային կերակուրը, երբ դու, սովալըլուկ լինելով, հեռու ես փախչում, իմ հացը չուտելու համար։ Ո՛հ, ի՞նչ զուր է կորչում իմ աշխատանքը, ինչ զուր պատրաստեցի քեզ համար այս կենսատու տեղը, երբ հիւանդ լինելով՝ հրաժարուում ես ընդունելուց։

Այն ինչ՝ սուրբերից մէկը հաղորդուելու ցանկութեամբ այնպէս էր վառուում, որ հաղորդութեան օրը սաստիկ գանգատուում էր ժամերի ուշ անցնելուց, և երբ միայն մի ժամ էր մնում, «Մի ժամ միայն մնաց, ասում էր, ահա շուտով գալու է ինձ մօտ Յիսուս»։ Իսկ մաքրասուն կոյսերից մէկը ասում էր, «Եթէ հաղորդուելու օրը հարկաւոր լինէր անցնել թշնամեաց սրբերի միջից կամ երկնքի մրրկալի կայծակների միջից, ոչինչ երկիւղ չէր կարող արգելել ինձ ս. սեղանին մօ-

տենալուց»։ Ինչու էին դրանք այդպէս բորբոքուած հաղորդուելու սիրով, որովհետեւ լաւ գիտէին, որ հոգին աւելի է շահուում մէկ անգամ հաղորդուելով, քան թէ ամբողջ շաբաթ լոկ հաց ու ջրով պահք պահելով։ Այս պատճառով երկու տեսակ մարդիկ պէտք է որ անպակաս հաղորդուեն— կատարեալները և անկատարները։ Կատարեալները՝ որ միշտ կատարելութեան մէջ մնան, և անկատարները՝ որ կատարելութեան հասնեն, պէտք է հաղորդուեն ուժեղները՝ չտկարանալու համար, տկարները ուժովանալու համար, հիւանդները հոգեւոր հիւանդութիւնից բժշկուելու համար, առողջները՝ չհիւանդանալու համար։

*
* *

Հաղորդուելու օրն իսկ, ով դրա համար հարկաւոր պատրաստութիւնը չէ տեսել, դեռ ևս ժամանակ ունի պարսպապահելու։ Եսայի մարգարէն մարգարէանալուց առաջ տեսիլք է տեսնում, որ սերովբէներից մէկը՝ վրկայութեան խորանի «Սրբութիւն սրբոց» կոչուած տեղում, ուր միշտ վառ պահուում էր երկնքից իջած՝ կլրակը, ունեւիքով մի փոքրիկ կտոր է վեր առնում այն կրակից ու գնում նրա բերանը՝ մեղքերն այրելու և սիրտը մաքրելու համար։ Դրանից յետոյ Եսային ստանում է մարգարէական շնորհք։ Այս բանը մեր հայրապետ Շնորհալին շարականի մէջ այսպէս է երգում. «Յաստուածային կայծակունսն՝ ի սրովբէից անհպելին,

անմաքրապէս մերձեցաք, դու պարտապան քում խորհրդոյ»։ Տէր Յիսուս, ասում է, քո աստուածային կայծերին, այսինքն՝ մարմնիդ և արեանդ անարժանութեամբ մօտեցանք ու պարտապան եղանք։ Հիմա մօտ՝ ծիր դու եթէ լուսեղէն հրեշտակը ունելիքի էր կարօտ՝ աստուածային կայծը վեր առնելու համար, հասկա մենք ի՞նչ պատրաստութեամբ պէտք է մօտենանք նրան մեր մէջ ընդունելու։ Եւ եթէ զատկական գառը ուտելու համար՝ Յիսուս «մի փառաւոր զարգարուած վերնատուն» էր փնտռում, իրան մեր ներսը ընդունելու համար ի՞նչպիսի փառաց տաճար կը ցանկանար ունենալ։ Եթէ Մովսէս մարգարէն օրէնքի տախտակները պահելու համար տապանակ շինելիս՝ աղնիւ անփութ փայտ էր ընտրում ու մաքուր ոսկով պատում, դու ի՞նչ պէս պէտք է պատրաստես քեզ՝ օրէնքներ տուողին ընդունելու։ Եթէ հարիւրապետը վայել էր համարում Յիսուսին իր տանը ընդունել, եթէ Յովհաննէս Մկրտիչը իրան արժանի չէր համարում նրա կօշիկ կապերը յետ անելու, — հապա դու, թշուառութեամբ, անգիտութեամբ և չարութեամբ լի մի ջնջին արարած՝ ի՞նչ պատրաստութիւն պէտք է տեսնես։ Եւ Յիսուս ինչ փառքով որ փառաւորուեց թափօր սարի վրայ, ինչ փառքով որ այժմ բազմած է Հօր աջակողմը, նոյն փառքով գլուխ ուղում է և հաղորդութեան նշխարի մէջ։

Մովսէս մարգարէն Քորեբ անունով մի սարի վրայ տեսաւ մի թուփ, որ վառուում էր, բայց չէր այրուում։ Նա ուղեց մօտենալ՝ այդ հրաշալի երեւոյթը լաւ տես-

նելու. յանկարծ թփի միջից լսեց մի ձայն, որ ասում էր։ «Մովսէս, Մովսէս, կօշիկներդ հանիւր, կանգնած տեղդ սուրբ է»։ Մի թէ նոյնքան հրաշալի չէ՞ այն սկիհը, որին դու մօտենում ես։ Թուփը վառող կրակը՝ ինքը Աստուած, ինքը Յիսուսն էր. և այդ սկիհի մէջ՝ հացի ու գինու տեսակով գտնուում է նոյն աստուածային կրակը, որ արժանաւոր ճաշակուողին մաքրում, զրտում, կենդանացնում է. իսկ անարժան ճաշակուողին այրում, կիզում, ոջնացնում է։ Հանիւր, ուրեմն, կօշիկներդ, յետ արա հոգիդ կաշկանդող բոլոր մեղսական կապերը, և այնպէս մօտեցիր սրբութիւն առնելու։

Մոռացիր քեզ շրջապատող ամէն երկրաւոր բան, այժմ՝ քեզ նայում է քո պահապան հրեշտակը. քեզ նայում են բոլոր երկնային զօրութիւնքը։ Դու այժմ տես թէ, վերջին դատաստանի առաջն ես կանգնած, այժմ վճռուելու է քո վիճակը. և դու հաղորդուելու ես՝ կամ յաւիտեան ապրելու, կամ յաւիտեան մեռնելու։ Ուրեմն, տես քեզ ու քեզ. Տէր Յիսուս, Յոյսս դնելով քո անսպառ բարութեան վրայ, և անսահման ողորմութեան վրայ ես գալիս եմ ինչպէս հիւանդը իր ֆրիչի մօտ, ինչպէս քաղցածն ու ծարաւը՝ կեանքի աղբիւրին, ինչպէս աղքատը՝ երկնային թագաւորին, ինչպէս արարածը՝ իր Արարչին։ Ի՞նչ եմ ես, որ մօտենում եմ քեզ. և ի՞նչ ես դու, որ հաճում ես խոնարհել դէպի ինձ, ինձ համար կենաց հաց և հոգեւոր փրկութիւն զառնալու։ Հոգիս բորբոքում է մարմինդ ընդունելու ցանկութեամբ, սիրտս ծարաւ

է սրտիդ հետ միանալուն: Ինչպէս կարելի է ճանաչել քեզ ու չսիրել, Տէր. ինչպէս կարելի է սիրել ու չմիանալ քեզ հետ: Զարթեցրո՛ւ սիրտս թմրութիւնից, որ հոգով ճաշակեմ քաղցրութիւնդ. լուսաւորիր աչքս, որ լաւ տեսնեմ այս մեծ խորհուրդը. ամրացրո՛ւ ինձ, որ չտատանուեմ հաւատիս մէջ: Մեղաւոր եմ, տէր, առաջին մեղաւորը աշխարհիս վրայ. բայց է՛լ չեմ ուզում մեղաւոր մնալու: Հաւատում եմ քեզ, տէր, օգնիր անհաւատութեանս: Զեմ համբուրում քեզ Յուդայի համբոյրով, չեմ փոխի քեզ ողջ աշխարհի հետ. չեմ ծախի քեզ ոչ մի գնով, միայն օգնիր ինձ, որ անդատաւարտ հաղորդուեմ քո սուրբ խորհրդին: Լուսաւորիր միտքս, փոխիր սիրտս, ուղղիր կեանքս, սանձիր կրքերըս և, իբրեւ Աստուած, թագաւորիր վրաս:

*
* *

Հաղորդուելուց յետոյ եկեղեցին ձայն է տալիս, «Գու՛ր, որ հաւատով ընդունեցիք աստուածային, սուրբ երկնային, անմահ, անարատ և անապական խորհուրդը, շնորհակալ եղէք Տիրոջը»: Սա մի գոհանալու հրաւեր է, երախտագէտ լինելու յորդոր է: Յիրաւի, ով որ չէ յիշում իր ստացած բարիքը, նա ոչ միայն արժանի չէ աւելի մեծ բարիք ստանալուն, այլ և արժանի չէ՛ հէնց նրան, ինչ որ արդէն ստացել է: Սրինականեր են եղել որ մարդ իր անձը զոհել է բարեկամի համար. բայց լսե՛լ ես երբ և իցէ, որ մէկը մեռած լինի իր թշնամեաց

համար, իր թշնամեաց փոխարէն: Ամէն մեղաւոր՝ Աստուծոյ թշնամին է, բայց Աստուած մեռաւ մեզ համար. մեր փոխարէն: Եւ ինչպէս մեռաւ. ինչպէս չեն մեռնում այժմ նոյն իսկ աւագակները, Յիսուս մեռաւ խաչի մահով, անարգ ու խայտառակ մահով: Լսե՛լ ես որ մարդ մեռնելիս կտակի որ իր մարմինը կտոր կտոր անեն, բաժանեն քաղցածներին, որ նրանք սովամահ չլինին, իր արիւնը խմեցնեն մեռնողներին, որ նրանք շունչ առնեն, կենդանանան: Իսկ Յիսուս, ինչպէս Սինի վերնատան մէջ կտակեց իր աշակերտներին, ամէն օր նորից զենուում է եկեղեցու ս. սեղանի վրայ, մասմաս կտրատուելով, և մենք ճաշակում ենք որ մեր հոգին յաւիտեան չմեռնի: Ահա՛ թէ որքան մեծ է մեր ստացած բարիքը, Բայց ինչպէս պէտք է շնորհակալ լինենք:

Շնորհակալութիւնը պէտք է հաւասարուի ստացած բարիքին. զոհաբերութեանը պէտք է պատասխանել զոհաբերութեամբ: «Մենք էլ Յիսուսի վէրքերի փոխանակ պէտք է վէրքեր կրենք. նրա արեան փոխանակ մեր արիւնը թափենք» կը հարցնես դու: Ո՛չ. չսարսես դրանից. արեան հոտն իսկ սոսկում է պատճառում մեզ: Մեր ժամանակում հաւատացեալին էլ խաչը չեն բարձրացնում, այլ խաչով են պսակում: Մենք ունենք ուրիշ վէրքեր, ուրիշ չարչարանք, ուրիշ մահ: Կայ մի ուրիշ Գողգոթա, կայ մի ուրիշ խաչ, որի վրայ կարող ենք բարձրանալ ու խաչուիլ: Մեր սրտերում բուն դրած չարութիւնները մեռցնելն է այն մահը, որ պա-

Հանջում է մեզնից Յիսուս: Մաքուր, անբիծ կեանքն է այն խաչը, որի վրայ իբր չարչարուելով՝ խաչուում է մեր սիրտը: Միմեանց օգնելը իրար սիրելը, սիրով խնդալն է այն սուրբ կեանքը, որ պահանջում է մեզնից անարիւն զոհը: «Մենք շատ ենք, ասում է առաքեալը, բայց միասին կազմում ենք մի մարմին, որովհետեւ մի հացից ենք հաղորդուում»: Մի հաց ենք ուտում, ուրեմն, ամենքս էլ մի և նոյն զգացմունքը պէտք է ունենանք, մի և նոյնը մտածենք: Մի բաժակից ենք խմում: ուրեմն, մէկ սիրտ պէտք է ունենանք. իրար համար միատեսակ պէտք է բաբախեն մեր սրտերը. մի հոգի պէտք է լինենք շատ մարմինների մէջ. ինչպէս Յիսուս բնակում է մեր մէջ, մենք էլ՝ նրա մէջ: Ինքն էլ այդ հրաւերն է կարգում, այդ խոստումն է անում մեզ՝ «Ով ուտում է իմ մարմինը և խմում է իմ արիւնը, նա իմ մէջ կը բնակուի, ես էլ՝ նրա մէջ»:

ՀԵՂԻՆԱԿ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԵՐԿԵՐԸ.

1. ՅԻՍՈՒՍ ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՄԿՐՏՈՒԹԻՒՆԸ, 34 երես, 1893, գինն է 8 կոպէկ.
2. ՁԱՐՁԱՐԱՆՔԻ ՇԱԲԱԹԸ, 80 երես 6 պատկերով, գինը՝ 15 կոպէկ.
3. ՊԱՐՁ ՔԱՐՈՋՆԵՐ, առաջին գրքոյկ, երես. 76 գինը՝ 15 կոպէկ.
4. ՊԱՐՁ ՔԱՐՈՋՆԵՐ, երկրորդ գրքոյկ, երես. 92 գինը՝ 15 կոպէկ.

4/12

875

0027718

875

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0027718

